

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipalvelutyö
2015

Jimi Oksanen

”KOMEA KUIN TAUNO PALO”

– sukupuolen merkityksellisyys muistisaira
miehen ympärivuorokautisessa hoitopaikassa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jimi Oksanen

”KOMEA KUIN TAUNO PALO” SUKUPUOLEN MERKITYKSELLISYYS MUISTISAIRAAN MIEHEN YMPÄRIVUOROKAUTISESSA HOITOPAIKASSA

Tutkimukseni aiheena oli sukupuolen merkitys ympärivuorokautisessa hoidossa asuville muistisairaille miehille. Hoitohenkilökunnan tyypillisestä yksipuolisesta sukupuolijakaumasta johtuen miehet ovat sukupuolensa puolesta vähemmistöasemassa hoitopaikoissaan, tästä johtuen tutkin sosiaalisen sukupuolen ilmenemistä juuri muistisairaiden miesten näkökulmasta näissä ympäristöissä. Tutkimuskysymyksinä olivat miten sukupuoli ilmenee muistisairaiden miesasukkaiden käyttäytymisessä yksiköiden arjessa, sekä miten hoitohenkilökunta huomioi miesasukkaiden sukupuolta yksiköiden arjessa.

Tutkimusotteeni oli etnografinen. Keräsin aineistoa kolmelta vaativan tehostetun palveluasumisen yksiköltä, joissa suoritin yhteensä yhdeksän 2,5-3 tunnin pituista havainnointijaksoa. Havainnointien lisäksi keräsin aineistoa haastattelemalla yhtä hoitohenkilökunnan jäsentä jokaisesta yksiköstä.

Sukupuolen merkitys oli näkyvä yksiköiden arjessa. Miesten käytöksessä oli havaittavissa maskuliinisia sukupuolistereotyyppisiä ominaisuuksia, joskin näiden persoonallisuutensa eivät näitä välttämättä seuranneet. Homososiaalista kanssakäymistä ja ryhtymistä miesten kesken oli havaittavissa. Sukupuoli ilmeni myös ruokailukulttuurissa sekä esineissä, joita asukkaat kantoivat mukanaan yksiköissä. Keskusteluissa miesasukkaat toivat vahvasti esiin armeijan ja työuran merkityksellisyyden. Hoitohenkilökunta huomioi sosiaalista sukupuolta puheissaan sekä yksikön arjen aktiviteeteissa. Sukupuolen merkitys sosiaalisessa mielessä oli näkyvä muistisairaiden ympärivuorokautisessa hoidossa; miesasukkaiden käytöksessä ilmeni paljon suomalaiselle miehelle tyypillistä käyttäytymistä ja hoitohenkilökunta huomioi sosiaalista sukupuolta miesasukkaiden kanssa toimiessaan.

ASIASANAT:

sosiaalinen sukupuoli, vanhukset, muisti, sosiaaliset suhteet, maskuliinisuus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree program in social services | Socialservicework

2015 | 44 + 4

Liisa Pirinen

Jimi Oksanen

“HANDSOME AS TAUNO PALO” THE RELEVANCE OF GENDER FOR A MAN SUFFERING FROM DEMENTIA IN LONG TERM CARE

The topic of my study was the relevance of gender for men suffering from dementia living in long term care units. Due the heavy rate of female employees in the field, the male residents are often clearly the minority in terms of gender in these institutions. Due this I studied the emergence of social practice of male gender in these environments. Research questions were the following; how the male residents make their gender explicit while living in these units and how the staff takes the male gender into account in these units.

Research was conducted as ethnographic research. I gathered the research material by observing in three separate assisted living units designated for demanding dementia care. Observation periods were 2,5-3 hours long and nine periods were carried out in total. In addition to the observation, research material was gathered by interviewing one employee from each of these units.

Gender was prominent in observed units. The behavior of male residents showcased stereotypical masculine behavior, although their personalities didn't necessarily follow this trend. Highly homosocial interaction and grouping could be observed among men. Gender became apparent also in dining culture and in personal possessions that residents of the units tended to carry with them all times. Verbally the male residents expressed strongly the importance of their careers and military services. The staff supported social practice of male gender in their communication with the residents and in daily activities of the unit. The relevance of gender was apparent in long term care for demented; the male residents' behavior reflected highly the ones of Finnish male stereotype and the staff supported the social practice of gender in their interaction with the residents.

KEYWORDS:

gender, elderly, memory, social relationships, masculinity

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TIETOPERUSTA	9
2.1 Sukupuoli	9
2.2 Homososiaalisuus	10
2.3 Asepalvelus ja suomalainen mieskuva	11
2.4 Muistisairaahan ympärivuorokautinen hoito	12
2.5 Hyvinvointi	13
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	14
3.1 Tutkimuksen tausta, tehtävät ja tavoitteet.	14
3.2 Tutkimuspaikan ja -joukon kuvaus	16
3.3 Tutkimusote	17
3.4 Aineistojen keräys	18
3.4.1 Havainnointi	19
3.4.2 Teemahaastattelu	22
3.5 Aineistojen analyysi	24
4 TUTKIMUSTULOKSET	26
4.1 Etnografinen kertomus aineistonkeruusta	26
4.2 Sukupuolen ilmeneminen käytöksessä	28
4.2.1 Persoonallisuus	28
4.2.2 Ystävyyssuhteet	29
4.2.3 Ruokailukulttuuri	29
4.2.4 Esineet	30
4.2.5 Armeijan merkityksellisyys	31
4.2.6 Ammatin merkityksellisyys	32
4.3 Sukupuolen tukeminen hoitohenkilökunnan toimesta	33
4.3.1 Kanssakäyminen hoitohenkilökunnan kanssa	33
4.3.2 Aktiviteetit	34
5 POHDINTA	36
5.1 Tutkimuksen luotettavuus	36
5.2 Vastaukset tutkimuskysymyksiin	38

5.3 Tulkintaa	40
LÄHTEET	43

LIITTEET

- Liite 1. Tutkimuslupa
- Liite 2. Saatekirje tutkimusluvalle
- Liite 3. Havainnointirunko
- Liite 4. Teemahaastattelurunko

TAULUKOT

Taulukko 1. Suunniteltu havainnointisykli.	20
--	----

1 JOHDANTO

Terveys- ja hyvinvointialat ovat maineeltaan varsin naisvaltaisia työympäristöjä. Jokseenkin lyhyen ajan toimineeni erinäisissä sosiaalialan ympäristöissä tämä työyhteisöjen toispuoleinen sukupuolijakauma on aina ollut läsnä. Tämä ei itseäni ole ikinä vaivannut, koen tulevani toimeen vähintään yhtä hyvin vastakkaisen sukupuolen kuin omani kanssa. En koe seikkaa negatiivisena, mutta se silti kantaa merkitystä; sukupuoli on prominentti tekijä useissa arjen kanssakäymisissä.

Vuotta 2009 voidaan pitää lähtökohtana suuntautumiselleni sosiaalialan pariin. Tuona vuonna suoritin siviilipalvelustani vanhusten palvelutalossa, jossa toimin laitosapulaisen tehtävissä. Palvelutalon asukkaiden sukupuolijakauma oli varsin normaali, toisin oli henkilökunnan laita. Palvelutalossa työskennelleet lähihoitajat olivat tuolloin kaikki naisia. Sama päti myös palvelutalon muihin työntekijöihin; sairaanhoitajat, hallinto, fysioterapeutit ja muut talossa toimijat edustivat naissukupuolta. Ainoat miestyöntekijät palvelutalon puolella olivat laitosapulaisen työtehtävissä toimiva siviilipalvelusmies, eli minä itse, sekä talonmies. Osuvaa olikin, että kieltäytyessäni asepalveluksesta, joka tunnetaan myös ”miesten kouluna”, päädyin työskentelemään 11 kuukautta naistenvaltaisessa työympäristössä. Siviilipalvelukseni oli mieluisaa aikaa, josta odottamatta poiki myös uravalinta itselleni. Tiedostan silti jääneeni paitsi tietynlaisesta suomalaisesta ”mieheyden riitistä”, joka on erityisesti aikaisempina vuosikymmeninä ollut keskeinen osa suomalaista miesidentiteettiä.

Siviilipalveluspaikkani talonmies oli niin persoonallisuutensa kuin ammattinsakin puolesta varsin perinteinen suomalainen mies. Tämän läsnäolo olikin varsin tervetullutta; tämä nautti suurta suosiota palvelutalon rouvilta, mutta silti pääosin vietti aikaa virkatehtäviensä lomassa talon miesasukkaiden keskuudessa. Uskon tämän kanssakäymisen tulleen täysin luonnostaan, mutta näkisin vallitsevien sosiaalisten normien myös ohjaavan miehiä hakeutumaan toisten miesten keskuuteen. Päädyin itsekkin viettämään varta vasten aikaa miesasukkaiden seurassa. Se oli aina mielekästä, mutta tarkoituksenmukaisesti miesseuraan

hakeutuessa koin täyttäväni velvollisuuttani miessukupuolta kohtaan. Koen sosiaalisessa mielessä palvelutalon henkilökunnassa olleen vajetta miehistä, ja näkisin oman silloisen läsnäoloni täyttäneen tätä vajetta jossakin määrin.

Siviilipalvelustani seuranneina vuosina päädyin toimimaan useissa työympäristöissä vastaavanlaisen sukupuolijakauman keskellä. Sijaisuudet laitospulaisena, sosionomiopinnot, opintoihin sisältyvät harjoittelut sekä kesäsijaisuudet ovat olleet kaikki lähes poikkeuksetta naisvaltaisia ympäristöjä. Kokisin useimpien sosiaalialan asiakasryhmien hyötyvän henkilökunnan tasapainoisemmasta sukupuolijakaumasta, ja yhtä lailla työyhteisötkin hyötyisivät heterogeenisemmästä ilmapiiristä. Nämä toistaiseksi hyvin homogeeniset työympäristöt toimivatkin yhtenä tutkimukseni aiheen innoittajana.

Siviilipalvelusajoistani lähtien olen ollut kiinnostunut työskentelemään vanhusalalla, ja kun viimein koitti aika löytää mieleinen tutkimusaihe opinnäytetyötäni varten, suuntasin katseeni mieleisimmän asiakasryhmän keskuuteen. Inspiraationi aiheelle löysin Gerontologia 28-julkaisusta, jossa Karoliina Ojanen artikkelissaan ”Autettavasti mies? Mieheyksien rakentuminen ja avun pyytäminen laitoshoidossa” kertoi meneillä olevasta tutkimuksestaan. Ojasen tutkimus koski sukupuolen vaikutusta hoitoon vanhusten laitoshoidossa. Tämän tutkimuksen lähtökohtana oli itseänikin paljon mietityttänyt hoitohenkilökunnan toispuoleisen sukupuolijakauman merkitys ikääntyneisiin miehiin. Sukupuolen näkökulmasta vanhusalaan olikin ennalta vähäisesti tutkimuksia. (Ojanen 2014, 16–17.)

Tutkimukseni aiheena on selvittää sukupuolen merkitystä vanhusten ympärivuorokautisen hoitopaikan arjessa. Tutkimukseni jättäytyy hoitotyön ulkopuolelle, ja koskeekin vain hoitopaikan yhteisen arjen kulkua. Tutkimuskohteena ovat miesasukkaat hoitohenkilökunnan naisvoittoisuudesta johtuen. Tarkennettuna kiinnostuksen kohteena on, miten miesasukkaat tuovat sukupuoltaan näkyväksi arjen tekemisissä ja kanssa käymisissä. Lisäksi tutkin hoitohenkilökunnan tapoja huomioida miespuolisten asukkaiden sukupuolta osaston arjessa.

Hain opintojeni viimeistä harjoittelupaikkaa valikoituneen tutkimusaiheen perusteella, tarkoituksena olikin suorittaa aineistonkeruu harjoitteluaikani puitteissa.

Harjoittelupaikan varmistuessa Turun Lähimmäispalveluyhdistys ry:n Kotikunnaaksi tutkimukseni rajaus täsmentyi hieman. Kotikunnaassa toimii useita vaativan tehostetun palveluasumisen ryhmäkoti-muotoista yksikköä, jotka soveltuivat tutkimukseni aineistonkeruupaikoiksi. Kuitenkin mainitut ryhmäkodit olivat Kotikunnaassa tarkoitettu yksinomaan muistisairaille ikäihmisille. (Turun Lähimmäispalveluyhdistys ry Kotikunnas 2015a.)

Muistisairauden mukaan ottaminen yhtälöön toi tutkimukseen lisähaastetta. Alustavasti suunniteltuihin aineistonkeruumenetelmiin tulikin suuria muutoksia muistisairauden noustessa keskeiseksi tekijäksi tutkimukseeni. Asukashaastattelujen sijaan päädyin keräämään aineistoa miesasukkaista havainnoinnin keinoin, ja haastateltaviksi pääsivät kohdeyksiköiden hoitohenkilökunta. Adaptoituminen muuttuneeseen kohderyhmään kuitenkin kannatti. Tutkimusaiheeni on yhtä lailla relevantti muistisairaiden miesten tapauksessa. Sukupuolen merkitys ei katoa yksilön vanhentuessa, eivätkä muistisairaatkaan olleet tästä poikkeus.

2 TIETOPERUSTA

2.1 Sukupuoli

Sukupuolella en tarkoita biologista sukupuolta (sex), vaan biologisen kahtiajaon pohjalle rakentuvaa sukupuolta sosiaalisessa merkityksessä (gender). Miehen ja naisen väliset biologiset erot tehdään näkyviksi sosiaalisessa kanssakäymisissä noudattamalla omalle sukupuolelle tyypilliseksi asetettuja käytäntöjä (Connell 2002, 10). Nämä omaksutut sukupuoliroolit tapahtuvat pitkälti automaationa; tavallista onkin niiden myötäileminen ilman asiaan kummemmin kiinnittämättä huomiota.

Sukupuoliroolit muodostuvat yksilön oman kulttuurin normien mukaisiksi. Biologialla on hyvin vähän merkitystä omaksuttuun rooliin, sukupuoli on suurimmilta osin opittu käyttäytymismalli. Sukupuolirooli opitaan alitajuisesti seuraamalla biologisten vanhempien käyttäytymistä kyseisten kulttuurillisten sukupuoliroolien mukaisesti. Sukupuolirooli opitaan pääpiirteissään jo kahden vuoden ikäisenä. (Comfort 1967, 50.) Kasvava lapsi siis omaksuu ja imitoi samaa sukupuolta olevan vanhempansa käyttäytymismallia, samalla oppien vastakkaista sukupuolta sitovia normeja toiselta vanhemmaltaan.

Sukupuoliroolit noudattavat kohdekulttuurissa vallitsevia normeja. Roolien noudattaminen tulee esiin yksilön ulkoisessa käytöksessä. Yksilön sisäinen sukupuoli-identiteetti voi olla normeista irrallaan, mutta ihanteellisesti yksilön identiteetti tulee ilmi tämän ulkoisesti harjoittamassaan sukupuoliroolissa. (Glover & Kaplan 2009, 12.)

Sukupuoliroolit sitoutuvat vahvasti vallitseviin sukupuolistereotypioihin. Negatiivisessa tapauksessa stereotyyppi voidaan mieltää karkeaksi yleistykseksi tietyistä ilmiöstä, johon pohjautuvaa mielipidettä voidaan pitää ilmiöön tarkemmin perehtymättömänä tai ennakkoluuloisena (Mansfield 2006, 24). Stereotyyppi tieteellisenä konseptina pyrkii olemaan yleisten uskomusten yläpuolella, mutta silti sukupuolelle ominaisista stereotypioista puhuttaessa pintaan nousevat nä-

mä yleisuskomukset. Näitä ”kognitiivisia oikoreittejä” tulee otettua rajallisen ajan oikeuttamana. (Mansfield 2006, 32–33.)

Sukupuolistereotyyppiset ominaisuudet esiintyvät usein vastapareina; toinen ominaisuus on maskuliininen, toinen puolestaan feminiininen. Stereotyyppinen mies rakentuu siis pääosin maskuliinisista ominaisuuksista. Toiset ominaisuudet ovat yleisemmin päteviä kuin toiset, mutta kaikki maskuliiniseksi mielletyt ominaisuudet viittaavat ensisijaisesti miehiin. Maskuliiniseksi ominaisuuksiksi lukeutuvat mm. aggressiivisuus, määrätietoisuus, suoruus, varautuneisuus sekä lakonisuus. (Mansfield 2006, 23.)

Hoivaamista pidettäessä hyvin feminiinisenä aktina, selittääkin pitkälti sosiaali- ja terveysalojen naisvoittoisuutta. Hoivaajan roolin lisäksi kuitenkin myös hoivatavana oleminen on miehelle vallitsevien sukupuolistereotyyppien vastaista. Toimintakyvyn laskiessa mies menettää mieskuvalle tyypilliset fyysiset voimansa ja henkiset resurssinsa. Miehelle tyypillistä onkin sairastuessaan vähätellä tai piilotella toimintakykynsä heikkenemistä. (Puohiniemi & Nyman 2007, 203–204.)

Sukupuolten välisten sosiaalisten erojen tiedostamista ja tukemista ei tule tulkita epätasa-arvoa edistäväksi käytökseksi. Tasa-arvo ei ole rinnastettavissa samankaltaisuuteen (Haavio-Mannila 1968, 3). Biologisista eroista polveutuvat sosiaaliset erot ovat osa kulttuuria, joiden ei tulisi näkyä yhteiskunnallisella tasolla.

2.2 Homososiaalisuus

Homososiaalisuudella tarkoitetaan yksilön suosivan omaa sukupuoltaan sosiaalisessa kanssakäymisessä vastakkaisen sukupuolen sijaan. Yksilöllä on parempi ymmärrys oman sukupuolen edustajan toiminnasta ja ovat taipuvaisempia muodostamaan sukupuolittuneita sosiaalisia verkostoja. (Markkola ym. 2014, 15.) Homososiaalisuutta on siis esimerkiksi kokea miehenä luontevammaksi keskustella tai toimia toisten miesten kesken, ja olettaen naisten tuntevan ja toimien samoin. Homososiaalisuus ei ole ominaista yksinomaan miehille,

vaan tarkoittaa vastaavaa taipumusta sukupuolellisesti sisäänpäin kääntyneisyyteen molempien sukupuolten kannalta.

Homososiaalisuus synnyttää sukupuolittuneita yhteisöjä, mutta ilmiö toimii myös päinvastaiseen suuntaan; sukupuolellisesti yksipuoliset yhteisöt synnyttävät homososiaalista käytöstä. Miesvaltaisista yhteisöistä tästä esimerkkinä on armeija (Markkola ym. 2014, 15). Asepalveluksen ollessa Suomessa jokaisen mieskansalaisen lain sanelema velvollisuus, se tuo valtakunnanlaajuista yhteenkuuluvuuden tunnetta kaikille sen suorittaneille henkilöille. Vaihtoehtoisten palvelusmahdollisuuksista huolimatta vallitsevana oletusarvona usein on asevelvollisuuden suorittaminen Suomen puolustusvoimien alaisuudessa, ja usein tutustuttaessa uusiin mieshenkilöihin tämä potentiaalinen yhteinen tekijä tulee esiin keskustelussa.

2.3 Asepalvelus ja suomalainen mieskuva

Sodan kokeneille ikäryhmille konflikti säilyy relevanttina tekijänä kautta elämän. Siviiliväestön kokemukset sodasta kantavat merkitystä pitkälle sukupuoleen katsomatta. Kuitenkin itse kansakunnan ja maaperän suojeleminen on vahvasti maskuliinista toimintaa (Komulainen 2002, 11). Erityisesti sota-ajoista lähtien onkin asepalvelus Suomen puolustusvoimien alaisuudessa ollut olennainen osa suomalaista miesidentiteettiä.

Suomalaisen miehen militarisoituminen tapahtui maan itsenäistymisen jälkeen. Silloinen kansallinen puolustusvoima velvoitti jokaisen terveen suomalaisen miehen sotilaskoulutukseen. Asevelvollisuus kesti tuolloin 12–18 kuukautta, tehden asevelvollisuudesta varsin keskeisen osan suomalaisen miehen elämää. Perustamisestaan lähtien sotilaspalvelusta ja asevelvollisuutta on pidetty miehille kuuluvana tehtävänä niin sodan kuin rauhan aikanakin. (Ahlbäck 2012, 223–224.)

Kuitenkaan perustamisesta lähtien asevelvollisuus ei ollut yksimielisesti kannatettu käytäntö. Itsenäisyyden ja 40-luvun sota-ajan välissä näkemykset asepalveluksesta olivat eroavia. Perustettu puolustusvoima sai puoluekohtaisesti kri-

tiikkiä järjestämis muodostaan sekä käytännön toteutuksesta. Vallitsi huoli sotilaselämän vaikutuksista; pelkona olikin asepalveluksen tekevän nuorista miehistä niin henkisesti kuin fyysisesti rappeutuneita. Armeijan spekuloidujen negatiivisten vaikutusten rinnalle nousi vasta-argumentit, joissa puhuttiin armeijan positiivisista vaikutuksista mieheyteen: asepalveluksen suorittaminen olisi isänmaallinen, kuntoa parantava ja yhteiskuntaluokkia yhdistävä jokaisen nuoren miehen velvollisuus. Asenteet asepalvelukseen tasaantuivat ajan myötä, mutta ennen talvi-sotaa yhtenäistä mielikuvaa asepalveluksesta ”miesten kouluna” ei syntynyt. (Ahlbäck 2012, 225–229.)

Sotavuosien jälkeen yhtenäinen näkemys armeijasta olennaisena osana suomalaisen miehen identiteettiä vakiintui, ja mielikuva onkin pysynyt varsin relevanttina näihin päiviin asti. Sota-aikojen kokeneella ikäpolvilla puolustusvoimien tärkeys ja osa jokaisen miehen velvollisuutta on perusteltu, ja nämä merkitykset ovat kantautuneet pitkälle nuorempiin sukupolviinkin. Väinö Linnan Tuntematon Sotilas on noussut keskeiseksi suomalaisen miehen kuvaukseksi, jota on alettu tulkitsemaan enemmän sotahistoriallisena dokumenttina kuin fiktiivisenä teoksena. (Kivimäki 2014, 246–247.) Kirjaa luetaan ylä-asteen äidinkielen opinnoissa ja sen filmatisointia esitetään televisiossa joka itsenäisyyspäivä; valtaosa on sille altistunut ja se muokkaa mielikuviamme suomalaisesta miehestä. Ensikäden kokemus asepalveluksesta ei siis ole välttämätön mieltääkseen asepalveluksen keskeisyyden suomalaiselle miehelle.

2.4 Muistisairaahan ympärivuorokautinen hoito

Ympärivuorokautisella hoidolla tarkoitetaan nimensä mukaisesti hoitopaikkaa, jossa hoitohenkilökunta on valmiudessa vuorokauden ajasta riippumatta. Ympärivuorokautisen hoidon palvelut ovat tilapäishoitoa lukuun ottamatta pysyviä; palvelupaikkaan muuttaessaan ikäihminen ei enää tule sijoitetuksi toisaalle. Turun kaupungissa ympärivuorokautiseen hoitoon lukeutuu palveluasuminen, vanhainkoti- ja pitkäaikaissairaanhoito, tilapäishoito ja saattohoito. (Turun kaupunki 2015a.)

Tehostettuun palveluasuminen on tarkoitettu ikäihmisille, joiden ei ole terveydentilastaan johtuen mahdollisuutta asua yksityisasunnossa kotiin tarjottavista palveluista riippumatta. Tehostettua palveluasumista tarjotaan useimmiten ryhmäkodin muodossa. Muistisairaille on omat, eksklusiivisesti muistisairaiden hoitoon tarkoitettut ryhmäkotinsa. (Turun kaupunki 2015b.) Näiden ryhmäkotien palvelumuoto on vaativa muistisairaiden tehostettu palveluasuminen

Ympäri vuorokautisessa hoidossa asuva muistisairas saa tarvitsemaansa hoitoa ja kuntoutusta. Ympäri vuorokautisessa hoitopaikassa muistisairas kykenee elämään sosiaalista ja ihmisarvoista elämää. Hoitopaikka vastaa muistisairaiden tarpeisiin kodinomaisessa ympäristössä. (Muistiliitto 2015.)

2.5 Hyvinvointi

Yksilön hyvinvoinnin katsotaan usein muodostuvan kolmen osatekijän kokonaisuudesta. Nämä osatekijät ovat terveys, materiaallinen hyvinvointi ja koettu hyvinvointi. Koettua hyvinvointia kutsutaan myös elämänlaaduksi. Terveys ja materiaallinen hyvinvointi toki vaikuttavat myös elämänlaatuun, mutta se mielletään muodostuvan myös yksilön subjektiivisista näkemyksistä hyvästä elämästä, ihmissuhteista, oman arvokkuuden tuntemuksista ja mieluisasta tekemisestä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015.) Terveiden ja materiaallisen hyvinvoinnin ollessa varsin itsestään selvät ja selkeästi mitattavia seikkoja, koettu hyvinvointi on vaikeammin määriteltävissä subjektiivisuudestaan johtuen.

Ympäri vuorokautisen hoidon osastolle muuttaessaan yksilön terveydestä ja materiaalisesta hyvinvoinnista huolehtiminen on varsin yksiselitteistä. Koetusta hyvinvoinnista tulee myös yhtä lailla huolehtia. Myös muistisairaana hoidossa on olennaista tukea hyvinvointia ja ylläpitää elämänlaatua (Huhtamäki-Kuoppala & Koivisto 2001, 517). Elämänlaadun ylläpitämiseksi ja hyvinvoinnin tukemiseksi voidaan katsoa mahdollisimman vähästä luopumista ympäri vuorokautisen hoidon piiriin muuttaessa.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimuksen tausta, tehtävät ja tavoitteet.

Tutkimustehtävänäni on selvittää, miten sosiaalinen sukupuoli ilmenee muistisairaalan miesasukkaan ympärivuorokautisen hoitopaikan arjessa. Tutkimukseni ei koske hoitotyötä, vaan yksiköiden arkea: siihen sisältyviä yhteisiä tekemisiä ja kanssakäymisiä.

Selvittämällä sosiaalisen sukupuolen merkitystä näissä ympäristöissä, voidaan kerätyn tiedon pohjalta kiinnittää miehen sosiaalisen sukupuolen tukemiseen suurempaa huomiota. Sosiaalisen sukupuolen tukeminen tarkoittaa miehen sukupuoliroolin tukemista. Sukupuoliroolissa heijastuu suuresti yksikön identiteetti, minäkuva. Sukupuoliroolien mukainen käyttäytyminen on osa normaalia elämää; niiden noudattaminen on arjessamme luonnollista (Connell 2002, 3). Jos asiallinen sukupuoliroolien mukainen käytös on yksilölle luontaista ja se tuottaa yksilölle mielihyvää, siihen tulee suoda mahdollisuus. Sosiaalisen sukupuolen tukeminen vahvistaa yksilön minäkuvaa. Asukkaan omana itsenään toimimisen tukeminen ympärivuorokautisessa hoidossa onkin yhden keskeisen hyvinvoinnin osa-alueen, koetun eli subjektiivisen hyvinvoinnin tukemista. Sosiaalinen kanssakäyminen on keskeistä elämänlaadulle, ja on suotavaa että yksilöllä on mahdollisuus itsensä ilmaisuun tälle luonnollisimmalla tavalla.

Tutkimuskysymys 1: Miten sukupuoli ilmenee miesasukkaiden käytöksessä?

Jordan I. Kosberg kirjoittaa artikkelissaan ”Meeting the needs of older men” sukupuolistereotyypioiden tuomista odotuksista ikääntyneitä miehiä kohtaan. Tämän mukaan miehet ovat vanhuusiässänsäkin taipuvaisia toimimaan mieskulttuurin normien mukaisesti. Nämä pyrkivät itsenäisyyteen eivätkä näin mielellään vastaanota apua tai myönnä heikkouksiaan. (Kosberg 2005, 18–19.) Tutkinkin miten sukupuolistereotyypistä käytöstä ilmenee muistisairaissa miesasukkaissa. Itsenäisyyden pariin usein mielletäänkin vetäytyneisyys, joka on tyypillinen ominaisuus suomalaiselle mieskuvalle. Kuitenkaan yleistäminen ei käy päinsä;

iäkkäät miehet ovat sävykäs joukko eri sosiokulttuurisine taustoineen ja omine persoonallisuuksineen siinä missä muutkin (Kosberg 2005, 10). Muistisairaana miehen ollessa kyseessä sairauden vaikutus persoonallisuuteen on mahdollisia, muttei varmaa. Esimerkiksi Alzheimerin tapauksessa sosiaalinen vetäytyminen on tyypillistä jo sairauden alkuvaiheessa, kun taas vaskulaarisen dementian tapauksessa sosiaaliset taidot säilyvät pitkälle sairauden edetessäkin (Raitanen ym. 2004, 185). Sairauden vaikutus persoonallisuuteen siis tulee ottaa huomioon tutkiessa sosiaalisen sukupuolikäyttäytymisen ilmenemistä.

Sydney Z. Moss ja Miriam S. Moss artikkelissaan "Being a man in long term care" kertovat miehille ominaisesta käytöksestä vanhusten hoitoympäristöissä. Näiden mukaan miehille on epätyypillistä muodostaa ihmissuhteita vastakkaisen sukupuolen kanssa näissä ympäristöissä, ja vähemmistöasemastaan johtuen näin etääntyvät sosiaalisten suhteiden muodostuksesta. (Moss & Moss 2007, 50.) Tämä homososiaalinen käytös on yksi tarkastelun kohteeni liittyen muistisairaiden sosiaalisen sukupuolen ilmenemiseen.

Moss ja Moss kirjoittavat myös työuran tärkeydestä identiteetin kannalta (Moss & Moss 2007, 46). Kiinnitänkin huomiota miten muistisairaille miehillä menneen työpaikan merkitys ilmenee. Tähän rinnastan myös asepalveluksen merkityksellisyyden, tämän ollessa keskeinen osa suomalaista mieskuvaa.

Näiden taustatietojen ja ennako-odotusten lisäksi olen avoinna muille ennakkoimattomille tavoille, miten miesten sukupuoli ilmenee ympärivuorokautisen hoidon arjessa.

Tutkimuskysymys 2: Miten hoitohenkilökunta huomioi miesasukkaiden sukupuolta yksiköiden arjessa?

Karoliina Ojanen artikkelissaan "Autettavasti mies? Mieheyksien rakentuminen ja avun pyytäminen laitoshoidossa" toteaaakin sukupuolen merkityksellisyyden säilyvän ihmisien vanhetessa ja etteivät vanhainkodit ole poikkeuksellisia näiden sukupuolisidonnaisten kulttuuristen jäsenysten suhteen (Ojanen 2014, 16). Ojanen kirjoittaa pääosin sukupuolen vaikutuksesta hoitoon, mutta mainitsee myös eroavaisuuksista hoitohenkilökunnan puhutellussa nais- ja miesasuk-

kaita (Ojanen 2014, 25–26). Tutkimuksessani kiinnitän huomiota naispuolisen hoitohenkilökunnan ja muistisairaiden miesasukkaiden sosiaaliseen kanssakäymiseen.

Lisäksi tutkin, miten hoitohenkilökunta osallistaa miesasukkaita yksiköiden hoidon ulkopuoleiseen toimintaan. Kiinnitän huomiota ilmeneekö asukkaan sukupuolesta johtuen mieltymyseroja toiminnan tyyppiä kohtaan ja miten hoitohenkilökunta huomioi näitä mieltymyksiä.

3.2 Tutkimuspaikan ja -joukon kuvaus

Toimin harjoittelijana Turun Lähimmäispalveluyhdistys ry Kotikunnaassa aikavälillä 24.11.2014–13.2.2015. Aineistonkeruu tapahtui harjoitteluajanjaksoni puitteissa.

Kotikunnas on Turun Lähimmäispalveluyhdistys ry:n ylläpitämä palvelutalo, joka tarjoaa moninaisia palveluita ikäihmisille. Talossa toimii Ryhmäkoti Kaisla ja Sylvi-koti, jotka ovat muistisairaiden hoitoon erikoistuneita vaativan tehostetun palveluasumisen moniosaisia yksiköitä. Vakituisen palveluasumisen lisäksi valmiudet löytyvät myös muistisairaiden lyhytaikaishoivaan, jota tarjoaa talon Hoitokoti Venla. Talossa toimii myös Päiväpaikka Villa, joka tarjoaa arkisin ryhmämuotoista muistikuntoutusta kotona asuville vanhuksille. Talossa on myös mitava asuinkodin puoli, joka tarjoaa mahdollisuuden palveluasumiseen sekä 1. ja 2. luokan tehostettuun palveluasumiseen 39 huoneiston vahvuudella. Asuinkodin asunnot sijaitsevat talon yleisissä tiloissa, eivätkä näin ole soveltuvia muistisairaille asukkaille. Lisäksi talossa tarjotaan fysioterapiapalveluita sekä moninaista hanketoimintaa. (Turun Lähimmäispalveluyhdistys ry Kotikunnas 2015b.)

Asuinkodin puolella asukkaiden arki on kuntonsa puitteissa mahdollisimman itsenäistä, eikä näin täyttänyt tutkimukseni rajausta ympärivuorokautisen hoidon tarpeessa oleviin asiakkaisiin. Tästä syystä tutkimukseni rajautui kolmeen vaativan tehostetun palveluasumisen yksikköön, jotka ovat tarkoitettu yksinomaan muistisairaille asukkaille. Nämä yksiköt ovat ryhmäkoti-muotoisia; asukkailla on omat huoneensa saniteettitiloineen, jotka ovat yhteydessä suureen yhteistilaan.

Yhteistiloissa vietetään yksiköiden arkea, kun taas hoitotyö suoritetaan asukkaiden yksityishuoneissa.

Aineistonkeruun tulisin suorittamaan havainnoimalla yksiköiden muistisairaita miesasukkaita. Tutkimuksen kohdejoukon ollessa muistisairaita, tutkimusluvut oli pyydettävä näiden omaisiltaan. Laadin tutkimuslupa-lomakkeen (Liite 1) ja saatekirjeen, jossa avasin tutkimukseni tarkoitusta miesasukkaiden omaisille (Liite 2). Asiakirjat postitettiin yksiköiden kaikkien miesasukkaiden omaisille palautuskuoren kera. Myönteisiä tutkimuslupia palautui 12 kappaletta; tulisin siis havainnoimaan yhteensä 12 hengen suuruista miesjoukkoa ($n=12$). Katsoin miesasukkaiden määrän aineiston kannalta riittävän suuruiseksi.

Havainnointien lisäksi keräisin aineistoa haastattelemalla yhtä henkilökunnan jäsentä jokaiselta tutkimuksessa mukanaolevalta yksiköltä. Haastattelut perustuivat vapaaehtoisuuteen, ja niitä suoritin yksiköiden määrän mukaisesti kolmen hoitohenkilökunnan jäsenen kanssa ($n=3$).

Tutkittavien anonymiteetin suojelemiseksi en raportoinnissani täsmennä tarkemmin yksiköitä, joissa suoritin aineistonkeruuta. Kaikki tutkimuksen aineistonkeruussa mukana olleet miesasukkaat olivat vastaavan palelumuodon, vaativan tehostetun palveluasumisen parissa asuvia muistisairaita miehiä.

3.3 Tutkimusote

Tutkimusotteeni on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus on tyypillinen tutkimusote kun tutkittava ilmiö on ennestään tuntematon; laadullinen tutkimus tuottaa uutta tietoa. Laadullinen tutkimus on induktiivista eli käytäntölähtöistä; käytännöstä siirrytään teoriaan. (Kananen 2014, 18.) Laadullisen tutkimuksen avulla siis kyetään muodostamaan uutta teoriaa, jonka pohjalta ilmiö voi myöhemmin olla mitattavissa kvantitatiivisen, eli määrällisen tutkimuksen keinoin.

Tarkemmin sanottuna tutkimisotteeni on etnografinen tutkimus, laadullisen tutkimuksen alamuoto (Kananen 2014, 18). Etnografinen tutkimus on pyrkimistä

holistiseen, eli kokonaisvaltaiseen ymmärrykseen ilmiöstä sen luonnollisessa, sosiaalisessa todellisuudessa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että tutkija viettää aikaa ja toimii tutkimuksensa kohteiden keskuudessa näiden luontaisessa ympäristössään. (Kananen 2014, 14–15.)

Etnografinen tutkimuksen ensisijainen aineistonkeruumenetelmä on havainnointi tutkittavan ilmiön luontaisessa ympäristössä. Etnografia kuitenkin erottuu normaalista havainnoinnista tutkijan tarkoituksellisen aktiivisuuden johdosta. Etnografiselle tutkijalle tutkimus ei ole pelkkää passiivista tarkkailua, vaan tämä on tutkimusympäristössään ulkopuolinen osallistuja, tai ”instrumentti”. (Kananen 2014, 22.) Holistinen ymmärrys tulee nimenomaan kohdekulttuurissa elämällä. Etnografia on kokemalla oppimista; se on tutkimus asenne, eikä pelkästään mekaaninen menetelmä (Vilkkä 2006, 73).

Kokemalla oppimisesta johtuen etnografisessa tutkimuksessa tutkimusprosessin vaiheet ovat vaikeammin määriteltävissä. Kerääntynyttä aineistoa analysoidessa voi herätä uusia kysymyksiä, jotka vaativat lisää aineiston keruuta. Analyysi ja aineistonkeruu voivatkin muodostaa toisiaan ruokkivan syklin. (Kananen 2014, 47.)

3.4 Aineistojen keräys

Keräsin tutkimusaineistoa kahden eri aineistonkeruumenetodologian keinoin. Suoritin vaativan tehostetun palveluasumisen yksiköissä etnografista havainnointia, sekä haastattelin yhtä hoitohenkilökunnan jäsentä jokaiselta havainnoidulta yksiköltä.

Kahden eri aineiston kerääminen varmisti aineiston riittävän määrän. Havainnointi itsessään olisi ollut riittämätöntä, sillä ihanteellisesti havainnointia suoritetaan pitkiä ajanjaksoja sekä useamman havainnoijan toimesta. Omien resursieni rajallisuudesta johtuen tämä ei kuitenkaan ollut vaihtoehtona. Tästä syystä olikin kriittistä suorittaa haastatteluja havainnointiaineiston tueksi. Hoitohenkilökunnan haastattelut tuovat tutkimukselleni triangulaatiota; kerätessäni aineistoa

useammalta informanttiryhmältä vahvistan löydösten validiutta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 142). Teemahaastattelujen tuoma triangulaatio auttaakin resurssieni puitteissa saavuttamaan etnografiselle tutkimukselle ominaista holistista kokemusta ilmiöstä.

3.4.1 Havainnointi

Alkuperäinen suunnitelmani asukashaastatteluista aineistonkeruumenetelmänä ei ollut enää soveltuva muistisairaiden valikoituessa kohderyhmäksi. Muistisairaat eivät ole sairaudestansa johtuen ihanteellisia haastateltavia. Aineistonkeruumenetelmäksi määräytyi havainnointi. Havainnointi soveltuikin hyvin vuorovaikutuksen tutkimiseen silloin, kuin tutkittavilla on kielellisiä vaikeuksia (Hirsjärvi ym. 2007, 207–211).

Etnografiselle tutkimukselle ominaisesti suorittamani havainnointi oli tyypiltään osallistuvaa havainnointia (Vilkkä 2006, 44). Yksiköissä havainnoidessa en siis normaalin havainnoinnin tavoin pyrkinyt pysyttelemään toiminnan ulkopuolella ja tekemään itseäni näkymättömäksi, vaan osallistuin yksiköiden arkeen aktiivisena toimijana (Kananen 2014, 22). Etnografian luvun olin siis vastaanottavainen ja valmis keskustelemaan ja toimimaan yksikön asukkaiden kanssa mikäli tilaisuus ilmeni.

Havainnoin yksiköiden miesasukkaita näiden omaisten suostumuksesta. Tutkimuslupien turvinkin havainnointi vaatii havainnoijalta hienonvaraista ja eettistä suhtautumista toimimisessaan tutkimuspaikkani kaltaisessa ympäristössä. Muistisairaiden ryhmäkoti on nimenomaan sen asukkaiden pysyvä asuinpaikka, jonka asukas ideaalissa tapauksessa mieltää kodikseen. Tutkimusta suorittaessa on olennaista noudattaa tarkasti kohdejoukon tietosuoja sekä kunnioittaa näiden yksityisyyttä (Vilkkä 2006, 58–59). Tästä syystä havainnointi rajoittui vain yksiköiden yhteistiloihin; mikäli havainnoinnissa mukana oleva miesasukas vietti aikaa omassa huoneessaan, toiminta jäi aineiston ulkopuolelle. Omaan huoneeseen vetäytyminen on yksityisyyttä vaaliva teko yksikön arjessa, ja sama tulkinta päti aineistonkeruuseeni. Tutkimuksen aiherajauksen mukaan oli myös

johdonmukaista jättää asukkaiden omat huoneistot tutkimuksen ulkopuolelle, sillä tutkimusaiheeni ei koskenut hoitotyötä joka suurimmilta osin tapahtuu asukkaiden omissa huoneissa.

Sain yhteensä 12:sta miesasukkaan omaiselta luvat havainnointiin. Koin määrän riittäväksi, sillä jokaiselta yksiköltä oli useampia havainnoitavia. Havainnointi tapahtui 2,5-3 tunnin ajanjaksoissa. Tarkoituksena oli suorittaa kolme havainnointiajanjaksoa per päivä, kolmen päivän aikana. Havainnointiajanjaksoja tulisi suoritettua siis yhteensä yhdeksän, kolme jokaiselta aineistonkeruussa mukana olevalta yksiköltä.

Havainnointiajankohtia on kolme: aamupäivä johon sisältyi lounas, iltapäivä johon sisältyi päiväkahvit sekä ilta, johon sisältyi päivällinen. Havainnoidessa kiertäin yksiköiden läpikäyntijärjestystä päivien välillä, ollen näin kertaalleen läsnä jokaisena ajankohtana jokaisessa yksikössä. Kiertämällä yksiköitä havainnointipäivän sisällä mahdollisti aineiston keräämisen useammalta päivältä yksikköä kohden. Tämä järjestely mahdollisti yksiköiden arjen päiväkohtaisten eroavaisuuksien havaitsemisen. Taulukossa 1 on havainnollistettu tämä suunniteltu havainnointisykli.

Taulukko 1. Suunniteltu havainnointisykli.

	Havainnointipäivä 1	Havainnointipäivä 2	Havainnointipäivä 3
Aamupäivä	Yksikkö1	Yksikkö 3	Yksikkö 2
Iltapäivä	Yksikkö 2	Yksikkö1	Yksikkö 3
Ilta	Yksikkö 3	Yksikkö 2	Yksikkö1

Suunniteltu havainnointisykli toteutui pääpiirteissään. Sairastumisestani johtuen ensimmäisen havainnointipäivän suunnitellut ajanjaksot jakautuivat kahdelle eri

päivämäärälle, mutta muuten toteutetut havainnoinnit seurasivat päivämäärien, päivänaikojen ja yksiköiden vaihtuvuutta suunnitellusti.

Aineistoa keräsin täyttämällä laatimaani havainnointirunkoa (Liite 3), sekä tekemällä kirjallisia muistiinpanoja. Havainnointirunkoon merkitsin päivämäärän, ajankohdan ja yksikön nimen. Taulukkoon kirjasin huomionarvoisten tapahtumien tapahtuma-ajan, tekijän ja tapahtuman lyhyen kuvauksen. Tarvittaessa merkitsin tapahtumalle viimeiseen sarakkeeseen viitenumeron, jonka avulla löytäisin tarkemman kuvauksen tapahtumasta muistiinpanoistani, mikäli tilanne oli vaatinut pidempää kirjausta mitä lomakkeen palstatila oli sallinut. Muuten kirjasin huomioita, ajatuksia, kuvauksia ja tulkintoja muistiinpanoihin ajan sallimissa määrin. Etnografisen tutkimuksen suorittajalta odotetaan kirjoittamisen taitoa; kentällä havainnointi vaatii jatkuvaa havaintojen kirjaamista (Vilkkä 2007, 73).

Etnografinen ote havainnoinnissa osoittautui toimivaksi. Sivusta seuraamisen lisäksi päädyin keskustelemaan muutamien asukkaiden kanssa pitkiä ajanjaksoja. Kuitenkin tutkimusetiikan kannalta oli tärkeää olla vaikuttamatta liiaksi yksikön arkeen. Muistisairauden vuoksi toimintaa tai keskustelua kykenisi helposti viemään haluamaansa suuntaan; johdattelua voisi helposti tehdä sitä tiedostamattakin. Havainnoidessa kuitenkin tiedostin nämä riskit ja varoin vaikuttamasta keräämääni aineistoon.

Pelkästään oma läsnäoloni lähtökohtaisesti vaikutti yksiköiden tapahtumiin, mutta muuten pyrin olemaan vaikuttamatta asukkaisiin kunnes minua kohtaan tehtäisiin aloite. Täysin passiivinen en kuitenkaan pyrkinyt olemaan, paikoin pyrin hienovaraisesti luomaan luontevan tilanteen kanssakäymiselle. Päättyessäni keskustelemaan miesasukkaiden kanssa varoin vaikuttamatta keskustelun kulkuun liiaksi; keskustelun aiheet olivatkin poikkeuksetta miesasukkaiden itsensä sanelemia.

Havainnoinnit sujuivat pitkälti odotusten mukaisesti. Yksiköiden arki oli rauhallista, mutta toisinaan päädyin keskustelemaan pitkiäkin ajanjaksoja niin mies- kuin naisasukkaidenkin kanssa. Laatimani havainnointirunko toimi käytännössä hyvin, ja sen täyttämisen ohessa kirjasin laadullisia muistiinpanoja huomionarvoi-

sista seikoista. Aineistoon kirjasin merkintöjä vain miesasukkaista joiden havainnointiin minulla oli näiden omaisten myönnytys.

Yksikkökohtaisesti aineisto oli yhdenmukaista. Kertyneestä aineistosta oli nähtävissä miesasukkaiden käytös tasaisena. Jo kolmen havainnointikerran jälkeen oli aineistosta havaittavissa saturaatiota, aineisto siis toisti itseään (Tuomi & Sarajärvi 2002, 89). Koin kertyneen yhdenmukaisen aineiston kuvastavan realistisesti yksiköiden normaalia arkea. Olin varautunut suorittamaan tarvittaessa toissijaisen havainnointijakson, mutta en kokenut sitä tarpeelliseksi kerääntyneen aineiston valossa.

3.4.2 Teemahaastattelu

Teemahaastattelussa haastattelun teemat ovat ennalta määriteltäviä. Teemat ovat pitkälti sidonnaisia tutkimuskysymyksiin. Esitetyn teeman sisällä keskustelu saa kulkea haastateltavan haluamaan suuntaan tämän omilla ehdoilla. Haastattelu on kuitenkin vuorovaikutuksellista keskustelua, keskustelun ohjaus teemassa pitäytymisessä kuuluu haastattelijan rooliin. Haastatteliija pyytää tarvittaessa tarkentamaan tai laventamaan keskusteltavaa aihetta. (Kananen 2014, 91–93.)

Teemahaastattelussa haastatteliija pyrkii esittämään avoimia kysymyksiä. Nämä tuottavat laajimmin tietoa kuin suljetut kysymykset, jotka tuottavat usein lyhyitä kyllä tai ei-vastauksia. Annetuista vastauksista voi nousta vuorostaan uusia mielenkiintoisia aiheita, joita haastateltava voi pyrkiä täsmentämään jatkokysymyksillä. Keskustelun kulusta riippuen voi haastatteliija esittää hypoteettisia kysymyksiä; haastatteliija voi siis esittää vaihtoehtoisia skenaarioita, jotka ovat loogisesti rinnastettavissa haastateltavan kertomaan asiaan. (Kananen 2014, 93–94.)

Havainnointijakson aineiston pohjalta laadin haastattelurungon hoitohenkilökunnan teemahaastatteluun (Liite 4). Teemat koostuivat tutkimuskysymyksistä, joiden koin olevan johdonmukaisesti rajattuja kokonaisuuksia keskustelunaihei-

na. Havainnointiaineiston pohjalta nostin myös armeijan itsenäiseksi teemakseen.

Jokaisesta havainnoinnissa mukana olleelta yksilöltä haastattelin yhtä vakituista hoitohenkilökunnan jäsentä. Haastateltaviksi pyysin hoitohenkilökunnan jäseniä jotka olivat läsnä ainakin yhtenä havainnointijaksoni aikana omassa yksikössään. Haastattelut perustuivat vapaaehtoisuuteen ja kaikki ensisijaisesti pyytämäni hoitohenkilökunnan jäsenet suostuivat haastateltaviksi.

Haastattelut suoritettiin hoitohenkilökunnan työajan puitteissa hoitotyön kannalta mahdollistavassa ajankohdassa. Haastattelupaikkana toimi joko oma harjoitteluajan toimistoni tai yksikössä sijaitseva tila, joka mahdollisti haastattelu- rauhan. Haastattelurunkoon kirjasin haastattelut taustatiedot. Muita muistinpajoja en tehnyt, vaan jokainen haastattelu nauhoitettiin haastateltavien suostumuksesta. Nauhoitus on mielekkäämpi menettelytapa, sillä muistinpajojen kirjoittaminen haittaa aitoa vuorovaikutusta haastattelutilanteessa (Kananen 2014, 100).

Haastattelut sujuivat ilman häiriöitä. Keskustelut pitäytyivät pitkälti haastattelun teemoissa. Välillä ohjasin keskustelua antamalla esimerkkejä ja nostamalla relevantteja havainnointiajan tapahtumia keskusteluun. Muistutin myös ettei haastateltavien tarvitse puhua juuri havainnointijaksoni skenaarioista, vaan nämä voisivat puhua haastattelun teemoista yleisellä tasolla. Haastateltavilla oli aiheesta runsaasti kerrottavaa; kaikki haastattelut kestivät 0,5-1 tuntia.

Haastattelut olivat aineiston keräämisen kannalta oleellisia. Koin saaneeni jokaiselta haastateltavalta uutta tietoa aineistooni. Keskustelun koskiessa havainnointiajanjakoani sain myös paljon vahvistusta omille tulkinnoilleni yksiköiden tapahtumista. Haastattelujen myötä koin kerääntyneen aineiston riittäväksi tulosten muodostamiseen. En kokenut lisähavainnointien suorittamista olennaiseksi.

3.5 Aineistojen analyysi

Tutkimukseni aineistoa analysoin ymmärtämiseen pyrkivällä lähestymistavalla käyttämällä laadullista aineistonanalyysia ja päätelmiä (Hirsjärvi ym. 2007, 219). Laadullinen aineistonanalyysi tapahtuu teoriasidonnaisena analyysina. Luettu teoria ja omat tiedostamani ennakoasenteeni ilmiöstä sulkevat puhtaan objektiivisen aineistolähtöisen analyysin pois. Teoriasidonnaisessa analyysissa luettu teoria ja muu ennakkotieto auttaa analyysin etenemisessä. Aineistoa analysoidaan kaksiosaisesti: aineistolähtöisesti, mutta kuitenkin teorian ohjaamana. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 98–101.)

Aineistonkeruu jakson päätyttyä minulla oli kahdet, eri formaattia olevaa aineistoa. Havainnointijaksojen aineisto oli kirjallista, koostuen täytetyistä havainnointirungoista sekä laadullisista muistiinpanoista. Teemahaastatteluista aineistona oli kolme nauhoitetta, jokaiselta haastattelulta hoitohenkilökunnan jäseneltä omansa. Kertynyt aineisto oli tutkimuksen tyyppin mukaisesti laadullista eli kuvailevaa.

Jokaisesta yksikkökohtaisesta havainnointijaksosta kertyi yksi sivu täytettyä havainnointirunkoa sekä 1-3 sivua muistiinpanoja. Havainnointirunkoihin kertyi kirjauksia mekaanisista tapahtumista, kun taas muistiinpanoihin kirjoitin tapahtumien lisäksi mielteitä, tulkintoja sekä yleistä luonnehdintaa ympäristöni tapahtumista. Muistiinpanojen suuri määrä suhteessa havainnointirungon merkintöihin oli odotettua. Havainnointiaineistojen perusteella kirjoitin puhtaaksi osasto-kohtaiset yhteenvedot tapahtumista.

Haastattelunauhoitteet olivat 0,5-1 tuntia pituisia ja äänentoistoltaan selkeitä. Litteroin nauhoitteet propositiotasoisesti, eli kirjaten keskustelun ydinsisällöt kirjalliseen muotoon (Kananen 2014, 117).

Vertailin havainnointiaineiston yhteenvetoja ja haastatteluaineiston litterointeja keskenään. Lajittelin relevantit aineistot keskenään ryhmiin, joiden pohjalta

muodostin kategorioita. Jokainen syntynyt kategoria sisälsi materiaalia niin havainnointi- kuin haastatteluaineistosta.

Kategoriat ovat tulososiossa jaoteltu tutkimuskysymysten mukaisesti joko sukupuolen ilmenemisen tai sukupuolen huomioimisen alle. Koen kuitenkin tiettyjen kategorioiden sisältävän molempia tutkimuskysymyksiä koskevia elementtejä. Kategorioiden jaottelu tutkimuskysymysten alle on johdonmukainen, muttei absoluuttinen. Havainnointi- ja haastatteluaineistoa ei ole erotettu toisistaan omiin lukuihinsa. Molemmat aineistot tukevat toisiaan ja ovat yhdenvertaisessa tarkastelussa. Kategoriakohtaisesti käsittelen siis molemmin metodologioiden keinoin kerättyä aineistoa; täsmennän tekstissä erikseen kumpaan aineistoon viitataan.

4 TUTKIMUSTULOKSET

4.1 Etnografinen kertomus aineistonkeruusta

Ensi kertaa saapuessani havainnoimaan osastolle tervehdin asukkaita kuuluvala äänellä, ja vastaukseksi sainkin lämpimät tervetuliaiset. Osaston asukkaat istuivat monilukuisina yhteisessä oleskelutilassa nauttien vienosta klassisesta musiikista sekä toistensa seurasta. Yksiköiden yhteistiloissa vallitsikin poikkeuksetta rauhallinen ilmapiiri. Sisustus oli hyvin kodinomainen; seinillä koreili tau-luja, pöydillä pöytälinat ja vallitsevat värit olivat kauttaaltaan lämpimät. Kompas-tumisriskistä johtuen mattoja ei yhteisissä olotiloissa pidetty lattialla, mutta muu-ten sisustus oli varsin kodikasta. Mahdolliset hoitotyön toimet rajoittuivat asuk-kaiden yksityisten huoneistojen sisään, eivätkä näin heijastuneet yhteisten oloti-lojen tunnelmaan. Rauhallisesta ilmapiiristä johtuen itsenikin valtasi tietty kiireet-tömyyden tunne yksiköissä havainnoidessani.

Aluksi hakeuduin aina istumaan sijaintiin, josta minulla oli paras mahdollinen näköyhteys kaikkiin tutkimuksessani oleviin miesasukkaisiin. Suotavaa oli, etten tietoisesti hakeutuisi kenenkään viereen, vaan olisin lähtökohtaisesti ulkopuoli-nen vierailija, jota sopi halutessaan lähestyä. En pyrkinyt vaikuttamaan osaston arkeen läsnäolollani, mutta olin valmiudessa liittymään mahdollisiin aktiviteettei-hin pyydettyäessä. Läsnäoloni herättikin usein uteliaisuutta, ja halukkaiden kans-sa päädyin keskustelemaan pitkiä ajanjaksoja. Selkeästi aktiivisimmat kontaktin ottajat olivat yksiköiden naispuoliset asukkaat. Muistiinpanovälineeni herättivät paljon huomiota; sainkin useasti kertoa kerääväni aineistoa opinnäytetyötäni varten. Useimmiten osastojen rouvat olivat kuitenkin uteliaita siviilisäädystäni.

Osastojen miesasukkaat eivät kuitenkaan olleet niin aktiivisia lähestyjiä kuin naisasukkaat. Istuessani nojatuolilla huomasin kuitenkin herättäväni myös miesasukkaiden huomiota. Huomasin pienieleisesti havainnoidessani minua itseänikin tarkkailtavan vastaavanlaisella hienovaraisuudella.

Tarpeeksi passiivisesti havainnoituani toinkin itseäni esiin pienin elein. Tilanteen eläessä vaihdoin istumapaikkaa sopivien ajanjaksojen välein. Liikkuminen osoittautuikin toimivaksi, sillä kiireettömästi kävellessäni minut kutsuttiin reippaasti pöydän ääreen miesseuraan keskustelemaan. Myös television ollessa päällä pääsin lähestymään miesasukkaita luontevasti. Uutisten alkaessa ha-keuduinkin television ääreen, samalla ilmaisten kiinnostustani ajankohtaisia asi-oita kohtaan. Uutisista syntyikin keskustelua, joka lähti vuolaasti elämään uutis-lähetyksen ulkopuolisissa aiheissa ilman, että olisin itse keskustelua ohjannut. Selvästikin läsnäoloni kiinnosti myös osastojen miesasukkaita; nämä eivät sitä vain tuoneet esille eksplisiittisesti.

Miesasukkaiden kanssa keskusteltaessa kanssakäyminen oli varsin perinteistä miesten välistä kanssakäymistä; miesporukassa naureskeltiin anekdootteja ker-toen. Kantamani muistipanovalineeni sekä kasuaali pukeutumiseni synnyttivät helposti keskustelun työstä; minulta kysyttiin mm. olinko lääkäri tai johtaja. Kertoessani opinnoistani sekä opinnäytetyöstäni keskustelu usein kääntyi mies-asukkaan omaan työuraan. Keskustelut venyivät pitkiksi; tarinaa riitti niin pit-kään kunhan aktiivinen kuuntelija löytyi.

Työuran lisäksi keskustelu kääntyi helposti myös armeijaan. Omaa palvelustani ei kummemmin jääty puimaan, mutta miesasukkaiden sotilasarvot, palveluspai-kat ja perinteiset armeijakertomukset, tai ”inttijutut”, käytiin suurella antaumuk-sella läpi. Keskustelut olivat aina asiallisia ja hyvántahtoisia, mutta on kuitenkin vaikea kuvitella että niitä olisi naisseurassa käyty. Vaikka en itse omaa armeija-taustaa tuntuikin, että sukupuoleni riitti luomaan luontevan ilmapiirin armeija-keskustelulle. Tuntemattoman sotilaan lukeneena ja katsoneena omasin riittä-vän taustatiedon keskusteluun osallistumiselle.

Koen keskustelujen olleen aineiston kannalta havainnointijaksojeni hedelmäl-lisintä antia. Miesasukkaiden kunnosta ja persoonallisuuksista johtuen näitä keskustelutuokioita ei ollut monia, mutta tiettyjen miesasukkaiden kohdalla ke-hotukset liittymään keskusteluun olivat toistuvia ja keskusteluyhteyteen pääs-sessämme puhetuokiot olivat pitkiä. Näiden kohdalla koen sukupuoleni olleen keskusteluun innoittava tekijä.

Keskustelukumppanin sukupuolesta riippumatta kaikki kanssakäyminen osastoilla oli mieluisaa. Juttutuokiot olivat itseäni ilahduttavia, ja koen tuntemuksen olleen poikkeuksetta molemminpuolista. Vallitsevasta kiireettömyydestä huolimatta tein paljon muistiinpanomerkintöjä aina kun en ollut kenenkään kanssa suorassa kanssakäymisessä. Keskustellessani en muistiinpanoja pyrkinyt tekemään, vaan keskityin keskustelukumppanin kohtaamiseen. Jutun juuren löytäessä ei seurannutta keskustelun tulvaa tehnyt mieli tyrehdyttää muistiinpanojen kirjaamisella; tämä olisi myös auttamatta vaikuttanut keskustelun sisältöön.

Yksiköiden rauhallisista ilmapiireistä riippumatta havainnointijaksot olivat työläitä. Olennaista olikin keskittyä ympäristön tapahtumiin, vaikkei mitään suurieleistä olisi ollutkaan vireillä. Silti havainnointi yksiköissä oli miellyttävää; vaaditusta tarkkaavaisuudesta huolimatta tuntemukset havainnointien päättyessä olivat hyväntyyliset ja raukeat.

4.2 Sukupuolen ilmeneminen käytöksessä

4.2.1 Persoonallisuus

Havainnoidessani koin stereotyyppisen suomalaisen miehen persoonallisuuden olevan edustettuna. Useat miesasukkaat vaikuttivat keskimäärin vähäpuheisemmilta ja varautuneimmilta verrattaessa osastojen naisasukkaisiin. Kuitenkaan yleistämiselle ei ole sijaa. Puheissa miesasukkaiden todellinen persoonallisuus pääsikin esiin, ja yksiköissä oli useita miehiä jotka omasivat feminiinisiä ominaisuuksia ollessaan varsin ulospäin suuntautuneita ja lämmineleisiä. Muistisairauden vaikutusta sosiaaliseen käyttäytymiseen ei tullut havainnoissani esille. Haastattelussa hoitohenkilökunnan jäsen kertoi kuitenkin miesasukkaiden olevan keskimäärin vetäytyneempiä sosiaalisista tilanteista.

Osaston yhteisissä tiloissa oleskellessaan miehet eivät olleet yhtä aktiivisia liikkuja kuin naiset. Näille tyypillisempää oli jäädä vaikuttamaan oman huoneensa lähetyville, ikään kuin vahtien omaa reviiriään. Haastattelussa tulkintaani var-

mistettiin. Henkilökohtaisen tilan vaaliminen on varsin tyypillistä suomalaisessa kulttuurissa, ja yksiköiden miesasukkaissa oli havaittavissa tämän mukaista käytöstä. Tämä ei kuitenkaan sulkenut pois keskusteluvalmiutta.

Pitkälle edennyt muistisairaus ja toimintakyvyn heikkeneminen voi ilmetä sosiaalisena vetäytymisenä. Havainnoidessa aprikoin, mikäli erään miesasukkaan kohdalla eksplisiittisen vetäytymisen syynä oli sairaus vai tämän persoonallisuus. Haastattelussa hoitaja tulkitsi käytöksen todennäköisimmin johtuvan persoonallisuudesta. Muistisairaiden miesten keskuudessa ei vallinnut näkyvästi yksinään stereotyyppillinen miespersoonallisuus, vaan asukkaat omasivat niin maskuliinisia kuin feminiinisiäkin luonteenpiirteitä.

4.2.2 Ystävyysuhteet

Hoitaja kertoi haastattelussa miesasukkaiden olevan taipuvaisia muodostamaan ystävyysuhteita todennäköisimmin oman sukupuolensa edustajan kanssa. Tämä kuitenkin totesi ystävyysuhteiden muodostuksen miehillä olevan keskimäärin työläämpää kuin naisilla.

Havainnoidessani kiinnitin huomioita tiettyjen miesasukkaiden viihtyvän keskenään. Kuitenkin miesasukkaat viettivät aikaa vastaavanlaisella todennäköisyydellä yksikseen. Myös omasta aloitteesta naisseurassakin viihtyviä miehiä oli, mutta nämä edustivat vähemmistöä. Erot sosiaalisissa kanssakäymisissä on havaittavissa verrattaessa yksiköiden naisasukkaihin, jotka olivat aktiivisempia keskenään kuin miehet. Miesasukkaiden kesken homososiaalinen käytös oli näkyvää; näille oli luonnollisempaa keskustella ja luoda ystävyysuhteita oman sukupuolensa edustajan kanssa.

4.2.3 Ruokailukulttuuri

Havainnointijaksoina suurimmat yksiköiden yhteiset tapahtumat olivat ruokailut. Miesasukkaat hakeutuivat ja istuutuivat ruokapöydän ääreen itsenäisesti yksilöllisen toimintakyvyn sen mahdollistaessa. Ruokailut olivat muuten havainnoinnin

kannalta varsin neutraaleja tapahtumia; ne sujuivat ilman häiriöitä ja keskustelu oli asukkaiden kunnon puitteissa vaihtelevaa.

Yksikön koon sen mahdollistaessa, panin merkille miesten ryhmittäytyvän ruokapöytiin usein oman sukupuolensa edustajien keskuuteen. Kuitenkin pöydät eivät olleet täysin miesvaltaisia, vaan seurassa usein istui naisasukkaitakin. Hoitajan haastattelussa kävi ilmi, että yksiköissä ei ole määrättyjä vakituksia istumapaikkoja, mutta miesasukkaille on tyypillistä muodostaa oma vakiopaikka. Naisasukkaat käyvät pöytiin satunnaisemmin.

Eräs haastateltava mainitsi miesasukkaiden odottavan ruokapöydässä ”passausta”. Tämä eroaa yksikön muusta arjesta, jolloin miesasukkaat pyrkivät suoriutumaan itsenäisesti. Ruokapöydässä onkin tulkittavissa oletamus vanhasta sukupuolten välisestä työnjaosta, jonka mukaan ruokajärjestelyt lukeutuisivat naisten velvollisuuksiin. Miehet olivat tottuneita käymään katettuun pöytään.

4.2.4 Esineet

Haastattelussa tuli ilmi asukkaiden tapa kantaa omistamiaan esineitä mukanaan. Havainnoidessani en kiinnittänyt tähän suuresti huomiota, mutta ilmiö ei miesasukkaiden kohdalla olekaan yhtä näkyvä kuin naisilla. Esineiden kantamisella tuetaan asukkaiden tapattumuksia, mutta nämä esineet sattuvat myös ovat vahvasti sukupuolisidonnaisia.

Hoitaja kertoi olevan varsin tyypillistä, että yksikön miesasukas kantaa taskusaan lompakkoa. Vastaavasti tämä kertoi yksikön naisasukkaiden kantavan käsilaukkuja. Käsilaukku toimii muistisairailla naisilla identiteetin tukena (Buse & Twigg 2014, 14). Miesten kantaessa lompakkoa esineellä on tulkittavissa olevan vastaavaa vaikutusta. Lompakon lisäksi toiseksi tärkeäksi esineeksi haastateltava hoitaja mainitsi autonavaimet; tämä kuvaili auton olevan erityisen merkityksellinen miehen statuksen kannalta.

Havainnoidessani huomioin miesasukkaan kampaavan hiuksiaan omalla kammallalla. Haastattelussa tulikin ilmi, että useimmat yksikön miesasukkaat kantoivat

mukanaan kampa ja kangasnenäliinaa. Kammatut hiukset ja muutenkin huoliteltu ulkonäkö kaiken kaikkiaan ovat ihmisarvoa kunnioittavaa kohtelua, mutta nämä ovat myös sukupuolirelevantteja aspekteja. Tyypillisesti on toivottavaa olla edustava vastakkaisen sukupuolen läsnä ollessa. Klassisen herrasmieheyden omaisesti kangasnenäliina kauluspaidan rintataskussa olikin tyypillinen puukeutumistyyli yksikön miesasukkailla.

4.2.5 Armeijan merkityksellisyys

Ennakko-odotusten mukaisesti armeijan merkitys nousi näkyvästi esiin miesasukkaiden kanssa keskusteltaessa. Käydessäni pöytään kahden miesasukkaan kanssa keskustelu armeijasta alkoi heti. Toinen miehistä alkoi kertoa suurella antaumuksella palveluspaikastaan, sotilasarvostaan sekä useita anekdootteja palvelusajoiltaan. Keskustelu oli hyvin yksipuolista; miesasukas puhui innolla kertomuksenomaisesti, jättäen itseni lähinnä kuuntelijan rooliin. Pidättyväisestä persoonallisuudestaan johtuen pöydän toinen miesasukas oli pitkään passiivisen kuuntelijan roolissa. Sopivassa kohdassa kuitenkin otin tämän mukaan aktiiviseen keskusteluun kysymällä tältä vastaavia kokemuksia vallitsevasta aiheesta. Puheenvuoron saadessaan vastaus oli varsin samankaltainen edelliseen puhujaan verrattuna; puheesta muodostui pitkä katkeamaton kertomus puhujan sotilasurasta.

Molemmilla keskustelijoilla oli vastaava valmius puhua mieluusti sotilasurastaan. Keskusteltaessa itseltänikin kysyttiin palveluspaikkaani. Kun kerroin, etten ollut armeijaa käynyt, kysyjä teki nopeasti oletuksen tämän johtuvan nuoresta iästäni. Nähtävästi asepalveluksen suorittaminen oli kysyjälle itsestään selvyyttä, ja tämä oletikin minun palvelusaikani olevan vielä tuleva. Kokemattomuuteni asepalveluksesta ei kuitenkaan vaikuttanut keskustelun kulkuun; tulkittavissa onkin pelkästään sukupuoleni luoneen luontevan ilmapiirin armeija-aiheiselle keskustelulle. Armeija nousi toistuvasti esiin miesasukkaiden puheissa havainnointijaksojeni aikana. Omien keskustelujeni ulkopuolellakin asiaa puitiin ruokapöydässä miesasukkaiden kesken.

Armeijan merkityksellisyys yksiköiden miesasukkaille sai myös hoitajien haastatteluissa tukea. Haastattelussa oli maininta oman sotilasarvon esiin tuomisesta arjen kanssakäymisessä, kuten myös sotaveteraani-statusen korostamisesta puheessa. Kuitenkin keskustelut asepalveluksesta olivat harvinaisia hoitajien kanssa. Eräs haastateltavista koki armeijan merkityksen olevan miehille suuri, mutta siitä ei keskustella naispuolisen hoitohenkilökunnan kanssa. Toinen haastateltava taas koki, etteivät miesasukkaat keskustele armeijasta juuri yhtään. Tämä ei varsinaisesti ole ristiriidassa ensimmäisen haastateltavan mielikuvan kanssa, minkä mukaan miesasukkaat pidättäytyvät armeijakeskustelusta naisten seurassa. Oma havainnointijaksoni tuki tätä. Jos pitkäaikainen naispuolinen hoitotyöntekijä harvemmin pääsee keskustelemaan armeijasta miespuolisen asukkaan kanssa, niin omalla kohdallani asia otettiin puheeksi heti ensi tapaamisessa.

Havainnointijaksolla sota-ajat eivät tulleet vahvasti esiin puheissa. Eräs miesasukas näistä puhui, mutta keskustelu oli luonteeltaan enemmänkin sotahistoriallinen kuin kertomus siviiliväestön näkökulmasta. Haastatteluissa hoitajat kertoivat sodan kantavan merkitystä nykypäivänä. Tämä ei kuitenkaan ole sukupuolisidonnaista; sota usein kantaa merkitystä kaikille sen kokeneille. Sodan vaikutus muistisairaiden nykypäivään voi olla korostunut, sillä sairaudesta johtuen muistot sodasta voivat olla varsin todellisia nykyhetkessäkin.

4.2.6 Ammatin merkityksellisyys

Armeijan lisäksi keskusteluissa tulivat vahvasti esiin miesasukkaiden menneet työurat. Aiheeseen paneuduttiin armeija-keskustelua vastaavalla hartaudella. Työnkuvista yksityiskohtaisesti keskustellessaan miesasukkaista oli aistittavissa ylpeyttä saavutuksistaan. Erään miesasukkaan tapauksessa keskustelun edetessä kertomuksen mittasuhteet kasvoivat ja tietyt yksityiskohdat kuulostivat suurenneluilta. Keskustelu oli kuitenkin miesasukkaalle mieluisa, oma ammatti oli tulkittavissa keskeinen tekijäksi tämän identiteetin kannalta.

Haastateltaessa hoitajat varmensivat menneen ammatin merkityksellisyyttä erityisesti miesasukkaiden kohdalla. Haastateltavien mukaan asukkaan ura oli usein mieluista keskustelun aihe, ja muistisairauden ollessa kysymyksessä ammatti on jotain mikä tulee esiin yksikössä puheiden lisäksi arjen tekemisissäkin. Ylpeidentunto omasta urastaan oli miesasukaille tyypillistä. Kuitenkin edellä mainittu korkealentoinen kertomus miesasukkaan työurasta oli hoitajan mukaan tulkittavissa muistisairaudesta johtuvaksi. Kertomuksen värikkäimmät kohdat johtuivat todennäköisimmin unohtuneiden yksityiskohtien paikkaamisesta fiktiolla.

Haastateltavan mukaan työstä puhuminen oli olikin ominaista juuri miesasukaille. Vanhanaikainen sukupuolten välinen työnjako uran ja kodin kesken tuli haastateltavan mukaan esiin yksikön keskusteluissa. Miehet puhuivat urastaan kun taas naisille tyypillisempi aihe oli keskustella perheestään. Haastateltavan mukaan miehet eivät olleet yhtä taipuvaisia keskustelemaan perheestään, ja siitä keskustellessaan rajoittivat puheet tavallisesti perheen miespuolisiin jäseniin.

4.3 Sukupuolen tukeminen hoitohenkilökunnan toimesta

4.3.1 Kanssakäyminen hoitohenkilökunnan kanssa

Havainnoidessani kiinnitin hoitohenkilökunnan puhuttelevan miesasukkaita omina persoonallisuuksinaan. Kommunikointi oli kiertelemätöntä ja asiallista. Haastatteluissa korostuikin, että työtä tehdään oman persoonallisuuden puitteissa pitkälti hoidettavan sukupuolesta riippumatta. Eräs haastateltava kuitenkin huomautti olevan taipuvaisempi teitittelemään miesasukkaita. Toinen haastateltava teorioi hoitajan iän mahdollistavan oman persoonallisuuden käyttämisen miesasukkaan kohdatessa. Haastateltava tuumikin nuoremman hoitajan ollessa kyseessä mahdollisen maskuliinisemmän puhetyylin omaksumisen miesasukkaiden kanssa olevan hyödyllistä.

Odotusteni mukaisesti haastateltavat kertoivat, ettei miesasukkaille tule puhua holhoavasti. Tomeran puhuttelun rinnalla miesasukkaiden kanssa kommunikoidessa painotettiin myös huumorin tärkeyttä. Paikoin astetta karkeamman sanaston käyttö mainittiin joskus olevan tarpeellista; naivistisemmat ilmaisut eivät aina tuottaneet haluttua vastausta kommunikoinnissa. Rehdin puhuttelun rinnalla miesasukkaita sai myös kehua; hoitaja kertoikin voivansa kehua miesasukkaita vaikkapa kertomalla tämän olevan ”komea kuin Tauno Palo”.

Haastatteluissa ilmeni mies- ja naisasukkaiden ero fyysisen kosketuksen suhteen. Miesasukkaille kynnyks kosketukseen on korkeampi, tämä vaati pidemmän ajanjakson tutustuessaan hoitajaan ennen kuin kosketus on luontevaa. Myös hoitajan ikää tuumailtiin ratkaisevaksi tekijäksi; iäkkäämmän hoitajan ollessa kyseessä kosketukseen koettiin olevan pienempi kynnyks. Miehiä usein taputetaan olalle, mutta ei ole tavatonta että ajan kuluessa hoitaja käy tutuksi ja peräti halaaminen tulee sallituksi.

Haastatteluissa tuli puheeksi seksuaalisen käytöksen ilmeneminen miesasukkailla. Haastateltava kertoi, että miesasukkaalta voi toisinaan tulla seksuaalisävytteinen ehdotus, osuvasti kuvaillen tämän ”koittavan kepillä jäätä”. Ehdottelun tapahtuessa siihen ei kuitenkaan reagoida suuresti; ehdotteluun suhtaudutaan asiallisesti, eikä keskustelua lähdetä puimaan pitkästi. Havainnoidessani seksuaalisuus ei noussut näkyvästi esiin. Miesasukkailta tuli muutamia seksuaalisävytteisiä kommentteja, mutta sanailu oli asiallista ja hyvántahtoista.

4.3.2 Aktiviteetit

Haastateltavan mukaan mahdollisen fysioterapeutin vetämään liikuntahetkeen oli miesasukkaita vaikeampi saada osallistumaan. Hoitaja kertoikin usein kehoittamaan osallistumaan liikuntahetkeen huomauttamalla, että muutkin yksikön miehet ovat osallistumassa. Pienimuotoinen vertaispaine siis toimi miehillä kannustimena osallistumaan yhteiseen liikuntahetkeen. Yhteisjumpan sijaan miehet mieluummin pallottelevat hoitajan kanssa kaksin; haastateltava hoitaja kertoikin

miesasukkaiden suosivat enemmän ohjattua yksilötekemistä ryhmätoiminnan sijaan.

Liikunnallisen toiminnan ulkopuolella miesasukkaalle mieleistä toimintaa olivat mm. ristisanan täyttö ja kortin tai koronan peluu. Yksiköillä on käytäntönä, että hoitajat lukevat päivän lehteä ääneen asukkaille. Haastateltava hoitaja kertoi, että maailman tapahtumat kiinnostavat erityisesti miesasukkaita. Tämä heijastuu myös television katseluun; miesasukkaat katsovat mielellään uutisia. Maininta oli myös miesasukkaiden dominoivan television katselua, sillä ohjelmavallinat määräytyvän usein näiden preferenssien mukaisesti. Uutisten lisäksi miesasukkaat katsovat mielellään poliisisarjaa tai urheilua; katselutottumukset seuraavat varsin miessukupuolelle tyypillisinä pidettyä mieltymyksiä. Havainnointiaineisto tuki haastateltavien lausuntoja miesten televisionkatselumieltymyksistä sekä lehdenlukuhetken tärkeydestä.

Yksilöllisen toimintakyvyn sen mahdollistaessa hoitaja kertoi miesasukkaiden ulkoilevan naisia useammin. Kuitenkin ulkoillessa miehillä on usein ulkoillessa kovempi keskinopeus; kävelyssä korostuu enemmän itse liikunnallinen suoritus kuin naisilla, jotka olivat taipuvaisempia pysähtymään ihailemaan ympäristön estetiikkaa. Miehillä kiinnostuksen kohteet olivat teknisempiä; moottoriliikenne ja rakennustyömaat olivat todennäköisempiä kiinnittämään miehen huomion.

5 POHDINTA

5.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksessa kerätty aineisto koostuu yksinomaan Kotikunnaan tutkimuksen aikaisista miesasukkaista, joiden havainnointiin sain näiden omaisten suostumuksen, sekä samaisen palvelutalon hoitohenkilökunnasta. Yksiköiden välisiä eroja toimintatavassa ei eronnut; tämä ei yllätä sillä jokainen yksiköistä operoi yhteisten arvojen ja protokollien puitteissa. Havainnoiduissa mieshenkilöissä ilmeni odotetusti eroja, johtuen pitkälti näiden luontaisista persoonallisuuksista sekä muistisairauden tyypistä ja edenneisyydestä. Vastaavia eroavaisuuksia yksiköiden toimintatavoissa olisi todennäköisimmin ilmennyt, mikäli aineistoa olisi kerätty useammasta eri palvelutalosta. Nyt aineisto heijastaa Kotikunnaan ryhmäkotien arkea; se ei välttämättä kuvasta talon ulkopuolisten vastaavien yksiköiden arkea.

Aineistonkeruun rajoittuminen yhteen palvelutaloon johtuu pitkälti resursseista, sillä suoritin tutkimukseni yksin. Siihen nähden katson aineiston olevan määrällisesti suuri. Kuitenkin havainnoinnin suorittaminen yksin on ongelmallisempaa. Havainnointiaineisto on ilman useamman havainnoijan näkemystä hyvin subjektiivinen. Hoitohenkilökunnan haastatteluissa keskustelimme myös havainnointeistani, ja haastateltavat usein vahvistivatkin tulkintojani. Nämä vahvistukset olivat tervetulleita, mutta silti luotettavuuden kannalta aineisto olisi hyötynyt useammasta havainnoijasta.

Oma tietämys sukupuolirooleista sekä aikaisemmat kokemukset vanhusalalta loivat ennako-odotuksia aineiston suhteen. Tiedostin nämä ennako-odotukset aineistoa kerätessäni, mutta ne silti ohjasivat toimintaani. Havainnointiaineiston suhteen en koe kirjanneeni mitään, mikä olisi ollut täysin ennalta odottamatonta. Vasta hoitohenkilökunnan haastatteluissa aineistoon tuli itselleni odottamattomia lisäyksiä. Pohdinkin olisinko kyennyt näkemään asiat jo havainnoinnissa, mikäli en olisi ollut ennako-odotusteni ohjaama. Hoitohenkilökunnan haastatte-

lut olivat odotetusti keskeisiä niin aineiston määrän sekä aineiston triangulaation kannalta.

Tutkimusetiikan kannalta koen menetelleeni asianmukaisesti. Havainnointi rajautui tutkimuslupien miesasukkaisiin ja näiden anonyymius on säilynyt raportoinnissa. Aineiston keruusta koen suoriutuneeni tarvittavalla hienovaraisuudella. Etnografisen tutkimuksen puitteissa olin aktiivinen toimija yksiköissä, mutta asukkaiden muistisairaudesta johtuen olin varuillani, etten vaikuttanut aineistoon ratkaisevasti. Oma läsnäolonni oli jo yksikön arkeen vaikuttava tekijä, ja tämän lisäksi tein paikoin itseäni lähestyttäväksi pienin elein luoden asukkaille mahdollisuuden ottaa minuun halutessaan kontaktia. Keskusteltaessa en puuttunut keskustelun kulkuun, vaan pitäydyin asukkaan itsensä nostaman aiheen sisällä.

Tutkiessa sukupuolen merkitystä, on tutkijan oma sukupuoli myös oleellinen. Tulkinnat ja teksti ovatkin loppujen lopuksi varsin subjektiivisia ollessa miehen käsialaa. Tutkimuksen lähtöolettamuksen mukaisesti elän itsekin oman sukupuoleni normien puitteissa, tehden vastaavia olettamuksia muista kanssaihmisistäni. Objektiivisemmän otteen tutkimukseen olisi tuonut kahden tutkijan, miehen ja naisen, suorittavan havainnoinnit.

Kuitenkin koen sukupuolellani olleen positiivisia vaikutuksia aineistonkeruuseen. Homososiaalisen käytöksen ilmeneminen tuli ensi kädessä koettua, ja tämän pohjalta sain paljon aineistoa myös ammatin ja armeijan merkityksellisyydestä muistisairaalle miehelle. Sukupuoleni siis mahdollisti huomattavan osan havainnointiaineistosta.

Tutkimuksen yhtenä lähtökohtana olivat omakohtaiset kokemukseni sukupuoli-vähemmistönä alalla, olen siis asian tiimoilta tutkimuskohteitani vastaavassa asemassa. Objektiivinen suhtautumiseni aiheeseen voi olla kyseenalaista, mutta vahvuutena sanottakoon biologisilta lähtökohdiltani omaavani vahvan ymmärryksen miehenä olemisesta.

Mikäli aiheesta suoritetaan jatkotutkimuksia, suosittelen tutkijaryhmän koostuvan useammista, sukupuoleltaan vaihtelevista, tutkijoista. Aineistonkeruuta olisi

hyvä suorittaa laajemmin, usean eri palveluntuottajan kesken. Koen osallistuvan havainnoinnin olleen validi aineistonkeruumenetelmä kohdejoukon ollessa muistisairaat miehet (Hirsjärvi ym. 2007, 226). Osallistavassa havainnoinnissa tapahtumat kuitenkin ovat varsin ainutkertaisia, eivätkä tutkimustulokset ole tällaisinaan toistettavissa, tehden tutkimuksestani vähemmän reliaabelin (Hirsjärvi ym. 2007, 226). Tutkimukseni luotettavuus siis nojaa aineistonkeruumenetelmien validiuteen ja näiden triangulaatioon.

Kokisin tutkimusaiheeni hyötyvän lisätutkimuksista. Henkilökohtaisesti koen sukupuolen merkityksellisyyden olevan vanhusalalle lisäkartoittamisen arvoinen aihe.

5.2 Vastaukset tutkimuskysymyksiin

Ennako-odotusten mukaisesti miesasukkaiden sosiaalinen sukupuoli oli merkityksellinen yksiköiden arjessa. Sukupuoliroolien ollessa vahvasti opittuja kulttuurisidonnaisia käyttäytymismalleja niiden toteuttaminen ei katoa ihmisen vanhetessa, eivätkä muistisairaat olleet tässä poikkeuksellisia.

Tutkimuskysymys 1: Miten sukupuoli ilmenee miesasukkaiden käytöksessä?

Useat yksiköiden miesasukkaista edustivat jonkinasteista stereotyyppistä suomalaista mieskuvaa. Miesasukkaat olivat passiivisempia toimijoita kuin naisasukkaat; näille tyypillisempää oli vetäytyneisyys ja vähäinen liikkuminen yksikön tiloissa. Miehet ovat taipuvaisempia vähättelemään vaivojaan ja pyrkivät olemaan pitkälle itsenäisiä. Kuitenkin sosiaalisessa kanssakäymisessä asukkaiden todellinen persoonallisuus pääsee pintaan; suomalaisen vähäsanaisuuden sijasta esiintyi paljon sanavalmista keskustelijaa, jotka jaksoivat jutustella pitkiä ajanjaksoja lämmöllä ja antaumuksella. Henkilökohtaisen tilan ja itsenäisyyden suhteen miehen stereotyyppit tuntuivat paikkansapitäviltä, mutta keskustelukulttuurissa ilmeni paljon feminiinisiä ominaisuuksia. Muistisairaudesta huolimatta ihmisten omat persoonallisuudet nousevat keskusteltaessa kaikessa kirjavuudessaan pintaan.

Ruokapöydässä miehille tyypilliset itsenäisyyspyrkimykset hälvenevät, sillä miesasukkaat odottavat ruokapöydässä täyttä palvelua. Ruokailujärjestelyt koettiin naisten velvollisuutena. Vanha sukupuolten välinen työnjako sai kannatusta myös naisasukkailta.

Esineet sisälsivät sukupuolittuneita merkityksiä muistisairaiden arjessa. Miesasukkaiden kantamat lompakot ja autonavaimet kantoivat naisten käsilaukkuun rinnastettavia merkityksiä identiteetille ja statukselle. Näiden lisäksi miehet kantoivat kappaa ja kangasnenäliinaa, ominaisia esineitä klassiselle herrasmiehelle.

Homososiaalinen käyttäytyminen osoittautui paikkansapitäväksi muistisairaiden miesten kohdalla. Miehet olivat taipuvaisempia keskustelemaan toisten miesten kanssa, ja todennäköisempää olikin ystävyssuhteiden muodostus oman sukupuolen edustajan kanssa. Kuitenkin ystävyssuhteiden muodostus oli miehillä haastavampaa kuin naisilla.

Miehillä ammatti ja armeija olivat säilyneet merkityksellisinä identiteettiä määrittävinä tekijöinä. Ammatista keskusteltiin niin muiden asukkaiden kuin hoitohenkilökunnankin kanssa mielellään. Urasta puhuttiin ylpeydellä; olikin tulkittavissa miesasukkaiden pitävän ammatiaan tämän statuksen määrittelevänä tekijänä.

Armeijasta keskusteltiin myös kiivaasti. Armeija ei ollut niinkään yksilön statuksen määrittelevä ominaisuus, vaan sitä pidettiin yhdistävänä, positiivisena tekijänä miesten kesken. Oletamus kaikkien miehen suorittavan asepalveluksen eli muistisairaissa miesasukkaissa vahvana. Armeija oli nimenomaan miestenvälinen asia josta keskusteltiin vain miesten kesken; naisvoittoiselle hoitohenkilökunnalle asiasta ei liiemmin puhuttu.

Tutkimuskysymys 2: Miten hoitohenkilökunta huomioi miesasukkaiden sukupuolta yksiköiden arjessa?

Keskustelu hoitohenkilökunnan ja miesasukkaiden välillä omasi normaalia sukupuolittunutta käyttäytymistä; oma sukupuoli tulee näkyväksi puheessa niin miesasukkaan kuin naispuolisen hoitohenkilökunnan puolesta. Sukupuolen li-

säksi puheessa usein näkyy keskustelijoiden ikäero, nämä seikat eivät sulje tosiaan pois, vaan esiintyvät puheessa luonnollisesti rinta rinnan.

Kynnys kosketukseen on miehillä suurempi, mutta asukkaan ja hoitajan ajan myötä tutustuesssa toisiinsa fyysinen kontakti oli yhtä lailla suotavaa kuin naisasukkaita kohtaan. Miesasukkaita taputetaan olkapäälle ja näiden ulkonäköä kehuaan. Kehut ovatkin miellyttävää kuultavaa, ja miesten kohdalla nimenomaan vastakkaisen sukupuolen suusta kuultuna. Miesten kesken ulkonäkökommentointi on perinteisesti poikkeavaa käytöstä. Seksuaalissävyytteinen kommentointi miesasukkaiden suunnalta ei ole poikkeuksellista, mutta siihen suhtaudutaan asiallisesti.

Miesasukkaiden saaminen osallistumaan yksikön arjen toimintaan vaati hoitohenkilökunnalta erityishuomiota. Miehillä oli taipumusta pienoiseen vastahakoisuuteen liikuntahetkiin osallistumisesta, mutta hoitohenkilökunnan huomauttaessa muidenkin yksikön miesten osallistuvan riittää usein perusteeksi osallistumiselle. Ryhmähetkiin osallistuminen vaati vain hieman vertaistukea miesasukkaiden kohdalla. Muuten miehet suosivat psyykkistä suoriutumista fyysisen sijaan, näille mieluista tekemistä olivat lehdenluku ja ristisanan täyttö. Miesasukkaat arvostivat ohjattua yksilötekemistä ryhmätoiminnan sijaan.

5.3 Tulkintaa

Sukupuolistereotypiat voivat olla hyödyllisiä arjessa, mutta niihin ei tule liiaksi nojautua. Vaativan muistisairaan tehostelun palveluasumisen yksikössä miesasukas voi syrjään vetäytyessään vaikuttaa hakevansa omaa rauhaa, synnyttään mielikuvan tyypillisestä antisosiaalisesta suomalaisesta miehestä. Tämä stereotypia on haitallinen, eikä sitä tule liiaksi ruokkia pysymällä loitolla kyseisestä henkilöstä. Henkilökohtaisen tilan hakeminen ei tarkoita, ettei ihminen olisi avoinna keskustelulle. Keskusteltaessa vetäytyvällä miehellä voi olla paljonkin sanottavaa, ja tämän persoonallisuus voi kasvotusten keskustellessa osoittautua täysin muuksi mitä tämä oli ennalta vetäytyessään sanattomasti kommuni-

koinut. Sosiaalinen vetäytyminen on ominaista muistisairaudessa, mutta se ei tarkoita ettei kontaktia tulisi hakea.

Mielestäni sosiaalinen sukupuoli saa ja tulee näkyä ryhmäkodin arjessa. Pyrkimyksenä onkin elää kodinomaisessa ympäristössä hoidon mahdollistamaa normaalia arkea. Sukupuolen ilmaisu kielellisesti on osa normaalia kanssakäymistä; todennäköisimmin olemme tehneet sitä automaatiolla jo varhaislapsuudesta saakka, eikä tavan muuttamiseen ole vaativan tehostetun palveluasumisen yksiköissä tarvetta. Useimmiten sosiaalisen sukupuolen näkyväksi tekeminen koetaan normaalin lisäksi miellyttäväksi. Mikäli käytös ei ole sopimatonta, se tulisi sallia; sukupuoliroolinsa mukaisesti käyttäytyessään mies tekee näkyväksi minäkuvaansa, identiteettiään. Omana itsenään olemisen ja toimimisen voidaan katsoa keskeiseksi hyvinvointia edistäväksi tekijäksi.

Homososiaalisuuden kannalta olisi hyvä, että yksilöllä on yhdenvertainen mahdollisuus kanssakäymiseen niin oman kuin vastakkaisen sukupuolen edustajienkin kanssa. Ryhmäkoteihin ei asuteta ihmisiä näiden sukupuolten perusteella, joten yksiköiden asukkaiden sukupuolijakaumalle ei ole paljoakaan tehtävissä. Mahdollisuuksien puitteissa kuitenkin olisi tärkeää suoda miesasukkaille mahdollisuus tekemisiin oman sukupuolen edustajien kanssa.

Ihanteellista olisi saada hoitohenkilökuntaan monilukuisempaa miesedustusta. Työilmapiirin ja sukupuolisensitiivisen hoidon kannalta tämä olisi myös varmasti tervetullut ilmiö, mutta ensisijaisesti tarkoitan tämän tarjoavan miesasukkaille laajempaa mahdollisuutta homososiaaliseen kumppanuuteen. Erityisesti toimintakyvyn heikentyessä keskustelun tarpeellisuus korostuu, ja näin olisikin ihanteellista mitä suurempi mahdollisuus miesseurassa jutusteluun asukkaille pysyttään tarjoamaan.

Useimmat päätelmäni eivät ole eksklusiivisia muistisairaille miehille, vaan pätevät yhtä lailla kaikkiin vanhusten ympärivuorokautisen hoidon parissa asuviin miehiin. Kuitenkin yhden sukupuolelle relevantin huomion tahdon nostaa esiin, joka on perustellusti keskeinen muistisairaille.

Haastattelussa hoitaja kertoi kehuvaansa miesasukasta kertomalla tämän olevan ”komea kuin Tauno Palo”. Pidän tästä kommentista todella. Hoitaja tukee miesasukkaan sukupuolta kehumalla tämän ulkonäköä; ihailu vastakkaisen sukupuolen silmissä onkin tyypillisesti tavoittelemisen arvoista, ja se lisää omanarvon tunnetta. Kuitenkin itse kehun sijaan nostan jalustalle vertailun kohteen.

Rinnastamalla miesasukasta Tauno Paloon hoitaja ottaa huomioon asukkaan elämänkaaren ajalle keskeisen henkilön, joka aikoinaan on ollut suomalaisen miehen ihanne. Tauno Palon ollessa edelleenkin tunnistettava nimi, tämä ei nykypäivänä enää kannata vastaavan suuruista relevanssia kuin menneinä vuosikymmeninä. Muistisairaalla voi sairaudestaan johtuen olla heikompi käsitys moderneimmista ilmiöistä, siksi vertaus Tauno Paloon on muistisairaiden tapauksessa erityisen toimiva.

Modernien julkisuuden henkilöiden lisäksi muistisairaalla voi olla häilyvä käsitys suomalaisen arvomaailman kehityksestä. Suvaitsevaisuus on lisääntynyt, ja jos asukkaalta tulee vanhahtavaa, nykystandarteilla loukkaavaa kommentointia, tätä ei tule sallia. Yksiköissä tulee vallita tasa-arvoinen ja ihmisarvoa kunnioittava ilmapiiri koskien niin asukkaita itseään kuin henkilökuntaakin. Kuitenkin vanhanaikaisia sukupuolirooleja voitaisiin ylläpitää, mikäli yksikön asukkaat sukupuoleen katsomatta mieltävät ne luonteviksi. Vanhanaikainen sukupuolten välinen työnjako pitkälti määritteli kodinhoidon naisen vastuualueeksi. Ylläpidon ollessa palvelutalon henkilökunnan vastuulla, tämä vanhahtava sukupuolten välinen työnjako ilmenee lähinnä asukkaiden puheissa. Mikäli nämä puheet pysyvät asiallisina, näkisin kyseisen arvomaailman ylläpitämisen harmittomaksi. Tauno Palon tavoin se saattaa olla muistisairaalle aihepiirinsä tutuin ilmeneismuoto.

LÄHTEET

- Ahlbäck, A. 2012. Asevelvollisuuden ja mieheyden lyhyt historia. Teoksessa Jokinen, A. (toim.) Mieskysymys. Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka. Tampere: Tampere University Press, 223-230.
- Buse, C. & Twigg, J. 2014. Women with dementia and their handbags: Negotiating identity, privacy and 'home' through material culture. *Journal of Aging Studies* 30, 14-22.
- Comfort, A. 1967. Sukupuolisuus ja yhteiskunta. Suom. Rutanen, M. Helsinki: Otava.
- Connell, R. W. 2002. Gender. Cambridge: Polity Press.
- Glover, D. & Kaplan, C. 2009. *Genders*, 2nd edition. Abington: Routledge.
- Haavio-Mannila, E. 1968. Suomalainen nainen ja mies. Helsinki: WSOY.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Huhtamäki-Kuoppala, M. & Koivisto, K. 2001. Potilaan ja omaisen tukeminen. Teoksessa Erkinjuntti, T.; Rinne, J.; Alhainen, K. & Soininen, H. (toim.) Muistihäiriöt ja dementia. Helsinki: Duodecim, 516-522.
- Hänninen, T. & Soininen, H. 2004. Muistihäiriöt ja dementia. Teoksessa Raitanen, T.; Hänninen, T.; Pajunen, H. & Suutama, T. (toim.) Geropsykologia. Vanhenemisen ja vanhuuden psykologia. Helsinki: WSOY, 182-192.
- Kananen, J. 2014. Etnografinen tutkimus. Miten kirjoitan etnografisen opinnäytetyön? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kivimäki, V. 2014. Sotamies Riitaojan poikauhri: Sota suomalaisen mieheyden myyttisenä lähteenä. Teoksessa Markkola, P.; Östman, A. & Lamberg, M. Näkymätön sukupuoli. Mieheyden pitkä historia. Tampere: Vastapaino, 346-270.
- Komulainen, K. 2002. Johdanto: Kansallisuus, kansalaisuus ja sukupuoli. Teoksessa Komulainen, K. (toim.) Sukupuolitettut rajat. 2. korjattu painos. Joensuu: Joensuun yliopisto, 7-15.
- Kosberg, J. I. 2005. Meeting the needs of older men: Challenges for those in helping professions. *Journal of Sociology and Social Welfare* vol. XXXII 1/2005, 9-31.
- Mansfield, H.C. 2006. Manliness. New Haven & London: Yale University Press.
- Markkola, P.; Östman, A. & Lamberg, M. 2014. Onko suomalaisella miehellä historiaa? Teoksessa Markkola, P.; Östman, A. & Lamberg, M. Näkymätön sukupuoli. Mieheyden pitkä historia. Tampere: Vastapaino, 7-24.
- Moss, S. Z. & Moss, M. S. 2007. Being a man in long term care. *Journal of Aging Studies* 21, 43-54.
- Muistiliitto ry 2013. Ympäri vuorokautinen kuntoutus. Viitattu 17.4.2015 www.muistiliitto.fi Muisti- ja muistisairaudet > Hoito ja kuntoutus > Ympäri vuorokautinen kuntoutus.
- Ojanen, K. 2014. Autettavasti mies? Mieheksien rakentuminen ja avun pyytäminen laitoshoidossa. *Gerontologia* 28 1/2014, 16-29.
- Puohiniemi, P. & Nyman, G. 2007. Mies. Arvot, roolit ja tunteet. Espoo: Limor kustannus.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015. Hyvinvointi. Viitattu 19.4.2015 www.thl.fi Aiheet > Hyvinvointi- ja terveyserot > Eriarvoisuus > Hyvinvointi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turun kaupunki 2015a. Ympäri vuorokautinen hoito. Viitattu 17.4.2015 www.turku.fi Perhe- ja sosiaalipalvelut > Vanhuspalvelut > Ympäri vuorokautinen hoito.

Turun kaupunki 2015b. Tehostettu palveluasuminen. Viitattu 17.4.2015 www.turku.fi Perhe- ja sosiaalipalvelut > Vanhuspalvelut > Palveluasuminen.

Turun Lähimmäispalveluyhdistys ry Kotikunnas 2015a. Kodikasta asumista ja hoivaa. Viitattu 26.4.2015 www.kotikunnas.fi.

Turun Lähimmäispalveluyhdistys ry Kotikunnas 2015b. Palvelut. Viitattu 26.4.2015 www.kotikunnas.fi > Palvelut.

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuslupa

Tutkimuslupa

Annan luvan Kotikunnaan (yksikön nimi) asuvan omaiseni havainnointiin Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijan Jimi Oksasen opinnäytetyötutkimuksessa, jonka aiheena on sukupuolen merkitys muistisairaalle miehelle hoitoympäristön arjessa.

Nimi

Omaiseni nimi

Aika ja paikka

Allekirjoitus

Saatekirje tutkimusluvalle

Hei!

Olen Jimi Oksanen, sosiaali-alan opiskelija Turun ammattikorkeakoulusta. Suoritan harjoittelua Kotikunnassa hallinnon parissa ajalla 24.11.–19.12.2014 ja 5.1.–13.2.2015. Olen opinnoissani edennyt viimeiselle lukuvuodelle ja olenkin harjoitteluni ohessa tekemässä opinnäytetyötäni.

Opinnäytetyöni aiheena on sukupuolen merkitys hoitoympäristön arjessa. Tutkin siis miten muistisairaat miesasukkaat tuovat olemuksellaan ja tekemisellään sukupuoltaan ilmi. Lisäksi tutkin miten hoitajat huomioivat ja tukevat näitä sukupuolisidonnaisia tapoja ja mieltymyksiä. Tutkimuksen aineistoni kerään havainnoimalla; vietän siis aikaa osaston yhteisissä tiloissa arkea seuraten ja muistiinpanoja tehden. Havainnointikertoja on kolme ja niiden pituus on n. kaksi tuntia kertaa kohden.

Pyytäisinkin lupaa (yksikön nimi) asuvan omaisenne mukaan ottamista tutkimukseeni. Vakuutan, että omaisenne ei olisi tunnistettavissa lopullisessa tuotoksessa. Suoritan tutkimusta useammalla Kotikunnassa osastolla eikä lopullisessa tuotoksessa tehdä osastojen kesken jaottelua. Harjoittelussani olen vaitiolovelvollisuuden alainen, ja tämä koskee luonnollisesti myös opinnäytetyöni sisältöä.

Mikäli sallitte omaisenne osallistumisen tutkimukseeni, pyydän että palauttaisitte oheisen lupalomakkeen 9.1.2015 mennessä joko henkilökohtaisesti hoitohenkilökunnalle tai postitse. Mikäli teillä on kysyttävää tai muuten vain tahdotte keskustella kanssa aiheesta syvemmin, olkaa yhteydessä joko minuun tai (yksikön nimi) osastovastaavaan (osastovastaavan nimi).

Kiitän ajastanne ja toivotan teille onnellista uutta vuotta!

Jimi Oksanen

Sosionomiopiskelija

Turun ammattikorkeakoulu

040 7090 119

jimi.oksanen@students.turkuamk.fi

(osastovastaavan nimi)

Osastovastaava

Kotikunnas, (yksikön nimi)

(osastovastaavan puhelinnumero)

(osastovastaavan sähköpostiosoite)

Havainnointirunko

[illegible]

Jimi Oksanen 2015 - havainnointirunko

Teemahaastattelurunko

Teemahaastattelurunko

Yhdistyksen taustatiedot

Nimi: Turun Lähimmäispalveluyhdistys ry Kotikunnas

Palvelut: Muistisairaiden tehostettua palveluasumista ja huolenpitoa

Teemahaastattelun toteutus

Haastattelija: Jimi Oksanen

Ajankohta:

Kesto:

Haastateltava henkilö:

Asema:

Osasto:

Teemat

Teema 1: Sosiaalisen sukupuolen ilmeneminen osastolla

Teema 2: Armeijan ja sodan merkitys miesasukkaan nykypäivässä

Teema 3: Miesasukkaan sukupuolen huomioiminen arjen tilanteissa ja aktiviteeteissa